Голас Радзімы

№ 36 (2022)
3 верасня 1987 г.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЙЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Выдаецца з 1955 г.
Цана 4 кап.

Мікалай СТАРАВОЙТ жыве ў калгасе «Прамень Кастрычніка» Мазырскага раёна. Усё сваё жыццё ён працуе на зямлі, а ў вольны час майструе музычныя інструменты. На скрыпках, вырабленых народным майстрам, іграюць на святах мясцовыя музыкі, а таксама артысты самадзейных і прафесійных фальклорных калектываў рэспублікі.

НА ЗДЫМКУ: Мікалай СТАРАВОЙТ з унукам Аляксандрам.

Фота М. АМЕЛЬЧАНКІ.

Зварот Генеральнага сакратара ЦК КПСС

да ўдзельнікаў міжнароднай канферэнцыі па ўзаемасувязі паміж раззбраеннем і развіццём

Сардэчна вітаю вас і выказваю надзею, што міжнародная канферэнцыя выявіць новыя магчымасці ў падыходзе да вырашэння гэтай кардынальнай праблемы сучаснага свету.

Створаныя праціўнікамі раззбраення перашкоды на шляху да канферэнцыі лішні раз пацвердзілі ўзаемазалежнасць раззбраення і развіцця і неадкладнасць задачы.

Пара ўсвядоміць усім, што, пакідаючы вольна або мімволі народы іншых рэгіёнаў і нават цэлых кантынентаў на становішчы эксплуатуемых і абяздоленых, чалавецтва рызыкуе выклікаць выбух не менш згубны, чым тэрмаядзернае сутыкненне.

Канферэнцыя адкрываецца ў момант, спрыяльны для разгляду праблемы, — на скрыжаванні наспеўшай патрэбнасці і ўжо існуючых магчымасцей. Яшчэ нядаўна, да Рэйк'явіка і варыянта «двайнога глабальнага нуля», яно здавалася вельмі далёкім. А сёння дарогі да раззбраення і да развіцця збліжаюцца не толькі ў пажаданнях, але і ў рэальнай палітыцы.

Я маю на ўвазе пагадненне аб поўнай ліквідацыі двух класаў ядзерных ракет, якое цяпер намецілася і якое можна падпісаць хоць заўтра, калі ЗША і ФРГ ліквідуюць вядомую ўсім перашкоду.

Я маю на ўвазе магчымасць істотнага скарачэння стратэгічных наступальных узбраенняў дзвюх найбольш буйных ядзерных дзяржаў на ўмовах умацавання Дагавора па ПРА.

Пэўны аптымізм усяляе прагрэс на перагаворах у Жэневе і ў рамках канферэнцыі па раззбраенню, дзе прадстаўнікі сарака краін блізка падышлі да заключэння канвенцыі аб забароне хімічнай зброі і знішчэнні яе запасаў.

Прынцып развіцця праз раззбраенне арганічна ўбудаваны ў канцэпцыю стварэння ўсеабдымнай сістэмы міжнароднага міру і бяспекі, прапанаванай сусветнаму супольніцтву групай сацыялістычных краін. І тое, што гэта канцэпцыя сустракае маральную і палітычную падтрымку многіх дзяржаў, я таксама адношу да спрыяльных умоў работы канферэнцыі.

Нарэшце, у наяўнасці абвостраная занепакоенасць сусветнай грамадскасці і ўплывовых палітычных колаў эканамічным станам у зоне краін, якія сталі на шлях развіцця. Цяпер ужо многія бачаць сувязь паміж нечуванай іх запазычанасцю, выкліканай неэквівалентным абменам — гэтай новай формай каланіялісцкага грабяжу, і ростам ваенных бюджэтаў імперыялістычных дзяржаў. Відавочна і страшэнная несправядлівасць таго факта, што першыя ў значнай ступені аплачваюць ваенныя расходы другіх.

Мы і нашы сябры прапануем правільныя шляхі і сродкі паканчыць з такім становішчам. Спадзяюся, што канферэнцыя возьме пад увагу прынятую ў Берліне дакумент краін сацыялістычнай садружнасці «Аб пераадоленні слабаразвітасці і ўстанаўленні новага міжнароднага эканамічнага парадку».

Работы на гэтым напрамку ў сусветнага супольніцтва — непачаты край. Перакананы, што канферэнцыя можа ўнесці прыметны і кваліфікаваны ўклад у інтэрнацыяналізацыю намаганняў па пераратварэнню раззбраення ў фактар развіцця.

Удзельнікі канферэнцыі могуць разлічваць на наш актыўны ўдзел і падтрымку. Савецкі Саюз прадэманстраваў ужо на практыцы, што ён за інтэнсіфікацыю работы міжнародных форумаў, занятых праблемамі гонкі ўзбраенняў, у іх ліку — жэнеўскай канферэнцыі па раззбраенню.

Будзем рабіць і ў далейшым усё магчымае для ўмацавання аўтарытэту Арганізацыі Аб'яднаных Нацый і яе ролі ў садзейнічанні развіццю праз раззбраенне. Лічым, што і Савет Бяспекі ААН павінен ушчыльную заняцца гэтым.

Было б карысна ў прынцыповым плане абмеркаваць праблемы раззбраення і развіцця на спецыяльнай сустрэчы вышэйшых кіраўнікоў дзяржаў — членаў Савета Бяспекі ААН.

Рэалізацыя фундаментальнага прынцыпу «раззбраенне для развіцця» павінна і можа згуртаваць чалавецтва, дапамагчы фарміраванню яго агульнапланетарнай свядомасці.

Мы за пашырэнне публічнасці і адкрытасці ў прыняненні да ваеннай дзейнасці і да ваенных расходаў, настойліва прапануем правесці супастаўленне ваенных дактрын НАТО і Варшаўскага Дагавора. Гэта дазволіць падысці і да рэалістычнага супастаўлення ваенных бюджэтаў з мэтай пакласці канец іх разбуханню, абмежаваць узроўнем разумнай дастатковасці.

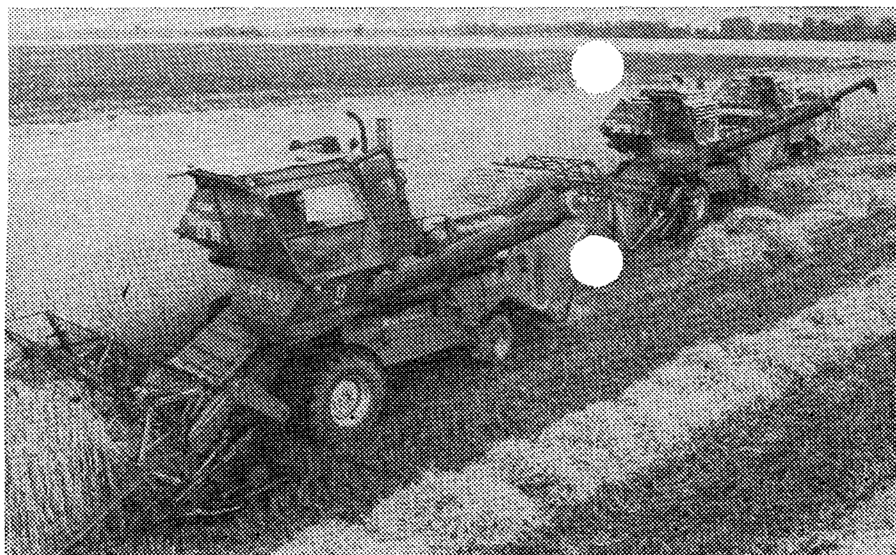
Неабходна спыніць і павярнуць назад працэс мілітарызацыі. Важным крокам на гэтым шляху, умацоўваючым міжнароднае давер'е, была б падрыхтоўка кожнай дзяржавай свайго агульнанацыянальнага плана канверсіі, што сведчыла б аб рашучасці скарацiць ваенную вытворчасць.

Для перадачы маючым патрэбу краінам сродкаў, якія будуць вызваляцца ў ходзе раззбраення, было б пажадана стварыць у рамках ААН міжнародны фонд «Раззбраенне для развіцця», адкрыты для ўсіх дзяржаў. СССР гатоў да ўзелу ў такім фондзе.

Чалавецтва хоча быць упэўненым, што ў яго ёсць будучыня. Вашы рашэнні дапамогуць умацаваць веру ў тое, што яна будзе.

М. ГАРБАЧОЎ

ЖНІВО

Толькі ў другой палове жніўня ў Беларусі стала па-летняму цёпла. Самая спрыяльная пара для ўборкі збожжа. Сяляне імкнуцца скарыстаць кожную гадзіну, пакуль неба бясхмарнае.
НА ЗДЫМКУ: жніво ў калгасе «Запаветы Ільіча» Кобрынскага раёна.

ГОСЦІ З-ЗА МЯЖЫ

ДЭЛЕГАЦЫЯ З БРАЗІЛІІ

У нашай рэспубліцы знаходзілася дэлегацыя жанчын—актывістак Бразільскай кампартыі на чале з членам Нацыянальнага кіраўніцтва БКП Марсіяй Мела. Дэлегацыя прыбыла ў СССР па запрашэнню ЦК КПСС.

Члены дэлегацыі мелі гутарку ў ЦК КПБ, якая прайшла ў цёплай, дружалюбнай абстаноўцы.

Госці агледзелі экспазіцыю Беларускага дзяржаўнага музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны.

Дэлегацыя наведала калгас «Светлы шлях» Маладзечанскага раёна.

— Мы задаволены вынікамі візіту ў СССР, якому надаём вялікае значэнне,—сказала кіраўнік дэлегацыі.—Я пабывала ўжо ў Савецкім Саюзе ў чэрвені гэтага года, калі тут праходзіў Сусветны кангрэс жанчын.

Сустрэчы з савецкімі жанчынамі-камуністкамі, прафсаюзнымі актывісткамі, работніцамі фабрык, заводаў, сельскагаспадарчых кааператываў паглыбілі нашы ўяўленні аб праходзячых у вашай краіне працэсах абнаўлення і дэмакратызацыі ўсіх бакоў жыцця грамадства,—працягвала Марсія Мела.—«Перабудова», «публічнасць» цяпер сталі міжнароднымі словамі. У Бразіліі таксама праяўляюць вялікую цікавасць да перабудовы ў СССР.

Нарэшце, наш візіт у СССР—гэта яшчэ адна магчымасць расшырыць бразільска-савецкае супрацоўніцтва ў абарону міру, у якім актыўны ўдзел прымаюць жанчыны. Наведанне музея гісторыі Айчыннай вайны ў Мінску і асабліва мемарыяльнага комплексу «Хатынь» яшчэ больш умацавала нашу гатоўнасць разам з савецкімі жанчынамі рашуча змагацца за далейшае аслабленне міжнароднай напружанасці, забарону вытворчасці ядзернай зброі і іншых сродкаў масавага знішчэння людзей, супраць размяшчэння ваенных баз на чужых тэрыторыях, за ўсеагульнае раззбраенне. Савецкі Саюз, дзе права на шчаслівае дзяцінства стала законам, адстойвае і права кожнага дзіцяці на зямным шары на мірнае жыццё. Мы аднадушна адабраем і падтрымліваем гэтыя намаганні,—сказала ў заключэнне Марсія Мела.

САЦЫЯЛЬНАЯ СФЕРА

ШКОЛЬНЫЯ НАВАСЕЛЛІ

Задоўга да пачатку навучальнага года прыняты ў эксплуатацыю новы будынак сярэдняй школы, разлічаны на 624 месцы ў гарадскім пасёлку Астрыно на Гродзеншчыне. Юным жыхарам пасёлка створаны выдатныя ўмовы не толькі для вучобы, але і ўрокаў працы, заняткаў фізкультурай і спортам.

Да пачатку новага навучальнага года ў Гродзенскай вобласці павінны ўступіць у строй яшчэ сем школьных будынкаў. Яны выраслі ў вёсках Курыловічы Мастоўскага, Канвелішкі Воранаўскага, Шылс ы Ваўкавыскага, Лукі Карэліцка Атмінава Навагрудскага раёнаў, а таксама ў Скідалі і па вуліцы Урублеўскага абласнога цэнтра. Да некаторых школ зроблены прыбудовы.

МІЖНАРОДНЫЯ КАН Ы

ДЭЛЕГАЦЫЯ ГОРАДА-ПАБРАЦІМА

У Мінску знаходзілася дэлегацыя японскага горада-пабраціма Сендай на чале з яго мэрам Тору Ісіі. У ходзе візіту госці з Японіі сустрэліся са старшынёй Мінскага гарвыканкома У. Міхасёвым, абмеркавалі пытанні далейшага развіцця пабрацімскіх сувязей паміж гарадамі.

Члены дэлегацыі азнаёміліся са славутасцямі беларускай сталіцы, наведалі шэраг сацыяльных аб'ектаў, зрабілі паездку на Курган Славы і мемарыяльны комплекс «Хатынь».

ПАМЯЦЬ

ІМЁНАМІ, ДАСТОЙНЫМІ СЛАВЫ

Не толькі ў энцыклапедыях і даведніках застануцца імёны выдатных людзей, чыё жыццё і дзейнасць звязаны з гісторыяй Прыдзвінскага краю. Выканком гарадскога Савета народных дэпутатаў Віцебска з улікам грамадскай думкі перайменаваў шэраг вуліц горада.

Увекавечаны вядомыя рэвалюцыянеры, удзельнікі Вялікага Кастрычніка В. Чунін і В. Каралёў, адзін з першых мясцовых камсамольцаў Юрый Гайдук, паветраны ас, двойчы Герой Савецкага Саюза Я. Смушкевіч, які служыў у перадваенныя гады ў Віцебску, юная падпольшчыца, Герой Савецкага Саюза Зіна Партнова, вядомы авіяканструктар, ураджэнец Глыбокага П. Сухой.

Адна з вуліц названа ў гонар славутага акцёра, які іграў на сцэне тэатра імя Якуба Коласа, заснавальніка беларускай тэатральнай Ленініяны П. Малчанава. Не забыты і дзеячы культуры больш аддаленага мінулага: гісторык і краязнавец А. Сапуноў (1851—1924 гады), які прысвяціў сваё жыццё даследаванням віцебскай даўніны, пісьменнік, аўтар «Ледзянога дома» І. Лажэчнікаў, які ў 1853—1854 гадах быў віцебскім віцэ-губернатарам.

СЕЛЕКЦЫЯ

ЗАЯЎКА «КРЫНІЧНАГА»

Новы сорт яравога ячменю—«крынічны»—выведзены ў Беларускім навукова-даследчым інстытуце земляробства. Вытворчыя выпрабаванні паказалі, што навінка значна пераўвышае па многіх сваіх параметрах, асабліва па ўраджайнасці, усе стандартныя і раянаваныя сарты. Летась, напрыклад, у калгасе імя Калініна Крупскага раёна сабралі па 54 цэнтнеры збожжа новага сорту з гектара, а ў калгасе «Радзіма» Нясвіжскага раёна — па 61,1 цэнтнера, што адпаведна на 13,5 і 10,6 цэнтнера больш, чым далі шырока распаўсюджаныя сарты «іда» і «раланд». А самы высокі ўраджай «крынічнага»—64 цэнтнеры—быў атрыманы ў 1985 годзе ў калгасе «Ленінскі шлях» Слуцкага раёна.

Застаецца дадаць, што новы сорт добра прыстасаваны для вырошчвання ва ўмовах інтэнсіўных тэхналогій на самых розных глебах рэспублікі.

З ЛЮБОЎЮ ДА ПРЫРОДЫ

МУЗЕЙ ЛЕСУ

Калі ўзводзілі новы будынак Трылесенскага лясніцтва ў Гродзенскай вобласці, планавалася другі паверх адвесці пад музей фауны і флоры раёна. Тады ж і пачалі збор гэтых незвычайных экспанатаў. І вось музей адкрыты. Здавалася б, усё ў лесе вядома мясцовым жыхарам. Аказваецца, ёсць тут рэдкія кусты і дрэвы, аб якіх упершыню даведваюцца ў музеі. Многа цікавых матэрыялаў сабрана аб ягадах, грыбах, лясных жыхарах. Наведаўшы музей, людзі бліжэй знаёмяцца з фаунай і флорай, з большай любоўю глядзяць на навакольнае асяроддзе.

ЗАХАПЛЕННІ

МАЙСТЭРСТВА І ФАНТАЗІЯ

У Пружанах адкрылася выстаўка работ працаўнікоў трэста «Брэстводбуд», якія аддаюць вольны час жывапісу, інкрустацыі, разьбе па дрэву, іншым відам дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва.

У Кнізе водгукаў наведвальнікі адзначаюць высокае майстэрства мастакоў-аматараў. Асаблівым поспехам карыстаюцца малюнак «Іван Грозны» бульдазерыста Фёдара Мароза, панно «Афрадзіта» на тэмы старажытнагрэчаскай міфалогіі, зробленае з каляровага дроту старшынёй прафкома прадпрыемства Васілём Маргунцом, драўляная скульптура «Царэўна-жаба» слесара Міхаіла Варэцкага, работы іншых умельцаў.

АКТУАЛЬНЫЯ ГУТАРКІ

САВЕЦКАЕ ГРАМАДСТВА: РОЗДУМ АБ ПЕРАБУДОВЕ

Мой субяседнік — доктар філасофскіх навук Анатоль БУТЭНКА загадчык аддзела Інстытута эканомікі сусветнай сацыялістычнай сістэмы Акадэміі навук СССР, прафесар Маскоўскага універсітэта, аўтар васьмі манаграфій і больш за дзвесце іншых работ па тэорыі і практыцы сацыялізму. Вучоны выказвае сваю думку аб пераменах, якія адбываюцца ў савецкім грамадстве, яго праблемах.

— *У плане перабудовы савецкага грамадства як вы ацэньваеце сёння XXVII з'езд КПСС?*

— Я б падкрэсліў сёння два моманты: наколькі аб'ектыўна XXVII з'езд ацаніў мінулы перыяд (без гэтага немагчымы сапраўдны рух наперад) і што зроблена за гэты перыяд, зыходзячы з такой ацэнкі. Гэта тым больш важна, паколькі студзеньскі Пленум ЦК КПСС зноў звярнуўся да нашага мінулага развіцця і выпрацаваў ацэнкі, якія ў некаторых выпадках ідуць далей, чым было на з'ездзе.

Жыццё прымусіла нас зноў звярнуцца да мінулага перыяду, таму што перабудова ідзе пакуль больш марудна, чым хацелася б. Яна натыкаецца, як высветлілася цяпер, на такія перашкоды, якія раней не называліся, часткова ці поўнасцю не ўлічваліся ці не былі выяўлены ў поўнай меры.

Вяртанне да мінулага нам патрэбна таму, што без дакладнага і поўнага ўяўлення аб памылках і недахопах таго перыяду мы не зможам правільна вырашыць намечаныя задачы сёння і ў будучыні.

— *Што новага ўнёс у гэтым плане студзеньскі Пленум?*

— Я вылучыў бы тры моманты, якіх раней не было ў дакументах партыі. Па-першае, у іх не было палажэння, што ў савецкім грамадстве сталі назапашвацца крызісныя моманты. Гэта важная канстатацыя, якая дазваляе глыбей прааналізаваць памылкі і недахопы мінулага і зрабіць неабходныя вывады.

Па-другое, у ходзе мінулага развіцця сфарміраваўся **механізм тармажэння.** Яго карані ляжаць у сур'ёзных недахопах функцыяніравання інстытутаў сацыялістычнай дэмакратыі, у палітычных і тэарэтычных установах, якія не адпавядалі рэальнасцям, у кансерватыўным механізме кіравання.

Па-трэцяе, многія ранейшыя памылкі і ўзніклы механізм тармажэння звязаны непасрэдна са з'явамі 30—40-х гадоў, якія адбываліся ва ўмовах культу асобы Сталіна. Таму партыі давялося і пасля XXVII з'езда зноў правесці на студзеньскім Пленуме аб'ектыўны аналіз таго перыяду, каб разабрацца да канца ў праблемах сённяшніх. Больш таго. Я думаю, што перабудова ідзе пакуль марудна таму, што якраз тыя сілы, якія не далі да канца ажыццявіцца рашэнням XX з'езда КПСС (1956), што развянчаў і асудзіў культ асобы, фактычна і спынілі працэс абнаўлення нашага жыцця, не хочуць перамен і цяпер, тармозяць іх. Калі мы не выявім поўнасцю сутнасць і пазіцыі гэтых сіл і не дадзім ім бой, перабудова будзе праходзіць марудна, працэс перамен можа нават павярнуць назад. Гэты момант, на якім зрабіў акцэнт Пленум, я лічу надзвычай важным.

— *У чым праявіліся крызісныя з'явы ў савецкім грамадстве?*

— Замарудзілася развіццё, што выявілася ў падзенні тэмпаў эканамічнага росту (самы нізкі паказчык — 2,6 працэнта ў 1982 годзе), знізіліся магчымасці павышэння жыццёвага ўзроўню насельніцтва, вострымі сталі харчовая, энергетычная і шэраг іншых праблем, якія ставілі грамадства ў складанае становішча. Не вырашыліся праблемы, звязаныя з парушэннем прынцыпу размеркавання па працы і іншых прынцыпаў сацыялізму.

Шэраг негатыўных момантаў, з'яў, адступленняў ад прынцыпаў сацыялізму і іх падмены ўзніклі яшчэ ў 30—40-я гады і, укараніўшыся, сталі элементамі механізма тармажэння, хаця ў той час яны па розных прычынах сябе моцна не праявілі. Гэта адбывалося пазней — у 60—70-я гады.

Сёння важна разгледзець усю гісторыю Савецкай дзяржавы і высветліць, дзе, як і чаму ўзніклі тыя ці іншыя негатыўныя з'явы, скажэнні, дэфармацыі эканамічнай і палітычнай арганізацыі грамадства, якія не давалі поўнасцю раскрыцца магчымасцям сацыялізму.

Пераасэнсоўваючы розныя бакі савецкага сацыялістычнага гаспадарання, мы адзначаем, што не ўсюды ў нас рабілася ўсё па-сацыялістычнаму, не ўсюды прымяняліся прынцыпы, нормы, механізмы, якія адпавядаюць сутнасці сацыялізму. І калі пытаюцца, у чым галоўны сэнс перабудовы, то самы канцэнтраваны і кароткі адказ — **больш сацыялізму, больш дэмакратыі.**

— *А ў чым сутнасць механізма тармажэння?*

— Механізм тармажэння складваўся з эканамічных, палітычных, сацыяльных і ідэалагічных форм, з'яў, рычагоў кіравання, якія не дазваляюць поўнасцю раскрыцца магчымасцям сацыялізму, што скоўваюць паспяховае выкарыстанне яго пераваг.

— *Адкуль узялося ўсё гэта?*

— Мне здаецца, што размова ідзе аб тым, аб чым папярэджвалі Маркс, Энгельс і Ленін, але што выпала з наступнага спрошчанага тлумачэння будаўніцтва сацыялізму: для рабочага класа, які прыйшоў да ўлады, вялікай небяспекай з'яўляецца бюракратызм. Заснавальнікі навуковага сацыялізму тлумачылі гэта тым, што на пэўным этапе пераходу ад старога грамадства да новага рабочаму класу яшчэ будзе неабходна дзяржава. І яна разам са сваімі органамі мае тэндэнцыю паступова ўсё больш і больш аддзяляцца ад грамадства, станавіцца сілай, усё больш самастойнай, якая пагражае паставіць свае інтарэсы над грамадствам. Таму Маркс і Энгельс падкрэслівалі: каб засцерагчы рабочы клас, працоўных ад такой небяспекі, **трэба з першых жа крокаў новага грамадства залучаць працоўных да кіравання, развіваць іх самакіраванне.** Толькі такім шляхам можна ствараць процівагу ўтварэнню бюракратычнай дзяржаўнай сістэмы.

Ленін указаў на небяспеку бюракратызму, зыходзячы ўжо з практыкі пачатковага перыяду будаўніцтва сацыялізму. І чым далей, адзначаў ён, тым больш актыўна трэба весці барацьбу супраць гэтай небяспекі.

Як Маркс і Энгельс, Ленін таксама лічыў, што да таго часу, пакуль існуе падзяленне функцый кіравання і выканання і ёсць кіраўнікі і кіруемыя, да таго часу ёсць небяспека бюракратызму — гэта значыць, аж да поўнага ўсталявання самакіравання, калі знікне дзяржава.

Але гэтыя ленінскія ідэі і думкі былі забыты Сталіным, пры якім запанавалі адміністратыўна-валюнтарысцкія метады кіравання, чым ствараліся самае спрыяльнае становішча для развіцця бюракратызму. Ніякіх мер па развіццю самакіравання, натуральна, не ажыццяўлялася. Улада поўнасцю была сканцэнтравана ў руках створанага адміністратыўна-бюракратычнага апарату. З гэтых пазіцый працэсы і рэпрэсіі 30-х гадоў выглядаюць як завяршэнне фарміравання сталінскай улады, якая разграміла тых, хто адстойваў сістэму кіравання, якая існавала да ўсталявання культу асобы і грунтавалася на ленінскіх ідэях і традыцыях.

XX з'езд КПСС смяротэльна напалохаў бюракратыю, але пазней яе актыўныя сілы згуртаваліся і змаглі спыніць працэс ачышчэння грамадства ад бюракратызму і іншых негатыўных наслаенняў. Іх і сёння палохае расшырэнне самакіравання, выбары кіраўнікоў, публічнасць у прыняцці рашэнняў, кантроль мас, гэта значыць усё, што ўжо ставіць і паставіць іх саміх пад кантроль мас, звужае і абмяжоўвае іх функцыі кіравання. Яшчэ Маркс трапна заўважыў, што адна з галоўных форм работы бюракратаў—таямнічасць, яны не любяць адкрытасці ўлады і разглядаюць яе як здрадніцтва іх інтарэсам. І сёння мы бачым, што **бюракратыя прадстаўляе галоўную сацыяльную сілу механізма тармажэння.**

Вядома, не кожны кіруючы дзяржаўны ці адміністрацыйна-партыйны работнік з'яўляецца бюракратам. Бюракрат толькі той, хто свае службовыя кіраўніцкія функцыі выкарыстоўвае ў асабістых мэтах, дрэнна выконвае сваю работу і тым самым тармозіць развіццё грамадства. І ўжо тым больш той бюракрат, хто, дзейнічаючы па дагаворанасці з іншымі, наўмысна перашкаджае руху грамадства наперад. Напрыклад, газета «Праўда» пісала аб выпадку ў Варашылаўградскай вобласці на Украіне, дзе аб'яднанымі сіламі адказныя прадстаўнікі дзяржаўных і партыйных органаў спрабавалі пасадзіць у турму журналіста за выкрыццё ім недахопаў і незаконных дзеянняў службовых асоб. Усе вінаватыя, уключаючы першага сакратара абкома партыі, пракурора вобласці і начальніка абласнога ўпраўлення КДБ, былі пакараны.

Бюракратыя баіцца непасрэдных сувязей з масамі, ведаючы, што можа выявіцца яе некампетэнтнасць ці няведанне патрэбнасцей працоўных, няўменне ці не жаданне сумленна працаваць.

Паколькі механізм тармажэння — прадукт і мінулых умоў, мы вымушаны вяртацца да іх. Менавіта тады складаліся такія формы кіравання вытворчасцю, калі рабочых адхілілі ад кіравання прадпрыемствамі і зрабілі толькі выканаўцамі працоўных функцый, працоўныя аказаліся па-за механізмам, які размяркоўваў вытворчы прадукт і даход, яны былі адхілены ад рэальнай улады, хаця ўлада дзейнічала ад іх імя. Аднак і ў тых умовах людзі самаадданна працавалі: савецкі народ дабіўся вялікіх дасягненняў у стварэнні новага грамадства, і сацыялізм вытрымаў цяжкае выпрабаванне на трываласць у бітве з фашызмам. Але паспяховае развіццё дасягалася вельмі дарагой цаной, з непатрэбнымі новаму ладу негатыўнымі з'явамі і выдаткамі, што моцна перашкодзіла сацыялізму поўнасцю раскрыць свой патэнцыял.

Цэнтральны Камітэт партыі адкрыта ўзяў на сябе адказнасць за памылкі 60—70-х гадоў. Такой моцнай самакрытыкі, якая прагучала на студзеньскім Пленуме, у дакументах партыі яшчэ не сустракалася. Там было сказана, што ЦК КПСС і кіраўніцтва краіны па суб'ектыўных прычынах, гэта значыць у сілу асабістых якасцей, не змаглі забяспечыць правільнае развіццё краіны. А Ленін падкрэсліваў, што адносіны партыі да сваіх памылак — важнейшы крытэрый яе сталасці.

Гутарку вёў Альберт СІРОТКІН.

Група даследчыкаў, у ліку якіх супрацоўнікі Інстытута фізікі Беларускай Акадэміі навук акадэмік АН БССР Віктар Буракоў і члены-карэспандэнты АН БССР Анатолій Рубінаў і Аляксандр Вайтовіч, прапанавала прынцыпова новы метад вызначэння кампанентаў рэчываў у сумесі па іх характарыстыках паглынання святла. Гэты спосаб забяспечвае павелічэнне адчувальнасці вымярэнняў у параўнанні з вядомымі раней у... мільён разоў!

Замест звычайнай фотарэгіструючай тэхнікі для рэгістрацыі аслаблення свабоднага патоку пры прасвечванні ўзора вучоныя прапанавалі паспрабаваць атрымаць дакладную інфармацыю аб характарыстыках аптычнага паглынання рэчыва з дапамогай лазера.

Такі падыход адкрыў шырокія магчымасці даследавання і прывёў да з'яўлення новай галіны навукі — унутрырэзанатарнай лазернай спектраскапіі.

Сёння ідэі УРЛС атрымалі шырокае распаўсюджанне ў нас у краіне і за мяжой.

НА ЗДЫМКУ: супрацоўнікі Інстытута фізікі АН БССР члены-карэспандэнты Анатолій РУБІНАЎ і Аляксандр ВАЙТОВІЧ.

Фота У. АЛЯШКЕВІЧА.

РЭПАРТАЖ

З БАТАНІЧНАГА САДУ

ПОЛЕ «ЦУДАЎ»

Забяспечыць харчовую прамысловасць рэспублікі вострымі прыправамі мясцовай вытворчасці — такую задачу вырашаюць вучоныя Акадэміі навук і Дзяржаграпрома БССР, якія акліматызоўваюць і ўкараняюць у сельскагаспадарчую практыку каштоўныя расліны розных шырот.

Якіх толькі цудаў не бачыла гэтае «поле навасельцаў» у Цэнтральным батанічным садзе АН БССР. Тысячы відаў патрабавальных да цяпла раслін поўдня прабавалі свае сілы пад нашым не вельмі шчодрым сонцам.

Старшы навуковы супрацоўнік лабараторыі мабілізацыі раслінных рэсурсаў кандыдат біялагічных навук Лідзія Кухарава расказвае:

— Без вострых прыправ не зробіш каўбас, пельменяў, розных кансерваў, супавых канцэнтратаў, марынадаў, саленняў, безалкагольных напіткаў, шматлікіх кандытарскіх вырабаў.

Л. Кухарава паказвае дзялянку, дзе густа падымаюцца зялёныя расліны з буйным зубчастым лісцем.

— Захавалася яна ў нас у краіне толькі ў Белавежскай пушчы. А вось цаны ёй няма.

Расцёрты на далоні, ліст набыў такі ўсходні водар, што ў яго беларускае «грамадзянства» проста не верылася. Аказалася, што кадзіла не толькі прыемна пахне, але і дапамагае пры язве страўніка, туберкулёзе, хваробах нырак. Расліна — адна з нямногіх, здольных атрымліваць з глебы і накопліваць іоны неабходных чалавеку золата і серабра. Для безалкагольных напіткаў вучоныя сумесна са спецыялістамі Дзяржаграпрома рэспублікі падабралі некалькі «букетаў» з розных траў, дзе белавежская рэдкасць будзе іграць першую скрыпку. Выпуск такіх напіткаў плануецца пачаць ужо ў бліжэйшы час.

На дзялянцы акуратныя круглыя кусцікі. Гэта сатурэя — прышэлица з Каўказа. Прыжылася яна добра, і ўжо вучоныя перадалі першы ўраджай насення саўгасу «Рудакова», што пад Віцебскам. Гэта гаспадарка, якая ўваходзіць у аграпрамысловую фірму «Дзвіна», стала асноўным пастаўшчыком сыравіны для арыгінальных чайных збораў, выпуск якіх асвоены ў Віцебску.

Самыя пышныя зараснікі на полі палыну эстрагону або, як яго яшчэ называюць, тархуну. Гэты каўказскі госць адчувае сябе ў Беларусі настолькі добра, што ўжо ў самай бліжэйшай будучыні харчавікі змогуць адмовіцца ад завозу канцэнтрату гэтай расліны з Грузіі і перайсці на мясцовую сыравіну, неабходную для выпуску напітку «Тархун». І не толькі напіткаў. Палын эстрагон валодае такім магутным бактэрыцыдным дзеяннем, што некалькі каліваў сушанай расліны на літровы слоік дастаткова, каб без воцату закансерваваць памідоры або агуркі.

Батанікі прапанавалі нават выкарыстоўваць палын эстрагон замест хімічных кансервантаў пры закладцы сіласу. І тут навасялец не падвёў — ў вясны корм захаваўся ў выдатным стане.

Д. ПАТЫКА.

ПІШУЦЬ ЗЕМЛЯКІ

ПОЗІРК У БУДУЧЫНЮ

Я заўсёды ўважліва чытаю вашу газету. І асабліва хачу падзякаваць за тое, што ў ёй можна знайсці ўсе выступленні, заявы і інтэрв'ю савецкага кіраўніка Міхаіла Сяргеевіча Гарбачова замежнай прэсе. Цяжка не заўважыць, што асноўная іх тэма прысвечана самаму актуальнаму ў наш час пытанню: быць ці не быць роду чалавечаму на нашай планеце. Гэта праблема востра паўстала не толькі для народаў Савецкага Саюза, краін сацыялістычнай садружнасці, але і для ўсіх разумных людзей свету. Менавіта таму вельмі і вельмі памыляюцца заправілы ваеннага бізнесу, па ўказцы якіх дзейнічае адміністрацыя Белага дома, калі думаюць, што мілітарызацыя космасу і стварэнне там так званага «касмічнага шчыта» дазволіць ім дыктаваць свае ўмовы ўсяму свету.

Вам, напэўна, вядома, што асноўны дэвіз унутранай і знешняй палітыкі ЗША—«прыбытак перад народам». Гэта азначае, што перш за ўсё неабходна думаць аб прыбытках, а ўжо потым аб надзённых патрэбах людзей. А іншы раз на іх можна і зусім не звяртаць увагі, калі так больш выгадна дзелавым карпарацыям.

Прапанова КПСС поўнасцю вызваліць нашу планету ад зброі масавага знішчэння да канца цяперашняга стагоддзя з'яўляецца вельмі важкім гістарычным крокам, які, без сумнення, будзе запісаны ў кнігу гісторыі чалавецтва яго сучаснымі і будучымі пакаленнямі як вялікі акт гуманізму камуністычнай ідэалогіі і перавага яе маральных каштоўнасцей. Я таксама думаю, што ўжо цяпер настаў час, каб да гэтага голасу ўважліва прыслухаліся і тыя, хто цешыць сябе ілюзіямі, што калі першымі нанесці ўдар па Савецкаму Саюзу, то яго можна будзе знішчыць, а Злучаныя Штаты застануцца непашкоджанымі. У рэшце рэшт трэба раз і назаўсёды зразумець, што ўсе падобныя думкі—не што іншае, як бясплодныя мары і ілюзіі хворага мозгу, паколькі ўжо сёння кожнаму нармальнаму чалавеку зразумела, што ў выпадку ўзнікнення тэрмаядзернай катастрофы ў ёй не будзе ні пераможцаў, ні пераможаных, усе багатыя загінуць гэтак жа, як і людзі сярэдняга дастатку і бедныя.

Я, мае сябры ды наогул многія ў Амерыцы вельмі станоўча і з вялікім адабрэннем ставімся да шматлікіх мірных прапаноў і ініцыятыў, якія былі выказаны за апошні час у выступленнях М. С. Гарбачова. Што тычыцца буржуазнай прэсы, то яна ў асноўным адрэагавала на іх вельмі своеасабліва. Замоўчваючы міралюбівы знешнепалітычны курс Савецкай дзяржавы, яна сутаргава хапалася за тыя недахопы, якія былі адкрыта названы і асуджаны М. С. Гарбачовым у дакладзе на XXVII з'ездзе КПСС і ў іншых яго выступленнях. Уласна, хапаючыся за гэтыя недахопы, буржуазныя пісакі стараліся на старонках сваіх выданняў як мага мацней дыскрэдытаваць Савецкі Саюз, прымусіць сваіх чытачоў паверыць, што нібыта Краіна Саветаў за гады свайго існавання мала чаго дасягнула ў сацыяльна-эканамічным развіцці, каб такім чынам пасеяць у свядомасці чытачоў няверʼе ў сацыялізм, а значыць, і ў тыя прапановы, якія нявыгадныя заправілам ваенна-прамысловага комплексу. Але тыя амерыканцы, хто мае галаву на плячах і думае сам, ніколі не паддадуцца такой псіхалагічнай апрацоўцы. Яны добра ведаюць, што развіццё кожнага грамадства, асабліва такога, якое ідзе непратаптаным шляхам, не застрахавана ад пралікаў. Немагчыма рабіць канчатковыя вывады і даваць поўную і канкрэтную ацэнку ўсёй сістэме ў цэлым і яе ўраду, звяртаючы ўвагу толькі на недахопы і свядома заплюшчваючы вочы на бяспрэчныя дасягненні і поспехі. Гэта ўсяляе ў народ песімізм і безнадзейнасць, а камуністы, якія з'яўляюцца праўдзівымі людзьмі ў сапраўдным разуменні гэтага слова, ніколі песімістамі не былі і не будуць.

Я цвёрда перакананы, што ўсе планы, якія прыняты XXVII з'ездам КПСС, будуць ажыццёўлены савецкім народам.

Аляксандр КРАШАНІННІКАЎ.
ЗША.

Брэсцкая крэпасць... Гэтыя два словы ведае, бадай, увесь свет. Адсюль пачалася Вялікая Айчынная вайна, якая завяршылася перамогай савецкага народа над фашысцкай Германіяй. А Брэсцкая крэпасць, гарнізон якой першым уступіў 22 чэрвеня 1941 года ў бой з ворагам і мужна абараняў яе на працягу больш як месяца, была першай перамогай волі і духу савецкіх воінаў.

Брэсцкая крэпасць, як і Хатынь, назаўсёды ўпісаны ў нашу гісторыю. Яны — рэальнасць, якая стала легендай. Таму бясконцая людская плынь да сцен старой цытадэлі. Нярэдка тут, асабліва ў летнія месяцы, можна сустрэць і нашых суайчыннікаў — замежных беларусаў. Многія з іх, пабываўшы ў Брэсцкай крэпасці, пачынаюць разумець, што такое вайна, колькі гора і пакут прынесла яна нашаму народу.

А для тых, хто абараняў Брэсцкую крэпасць, для іх жонак і дзяцей гэтая зямля стала роднай.

НА ЗДЫМКАХ: у першыя дні баёў у крэпасці загінуў муж Клаўдзіі ГРЫГОР'ЕВАЙ Сяргей — радавы 84-га стралковага палка. Разам з дачкой Галінай жонка салдата прыехала са Смаленшчыны пакланіцца праху дарагога чалавека; Радзівон СЕМЯНЮК (справа) прыехаў у Брэст з Новакузнецка. У далёкім 1941-м ён абараняў Усходні форт крэпасці.

(Працяг. Пачатак у № 35).

ЗА КІМ ПАЙШОЎ НАРОД

(РАЗВІЦЦЁ БЕЛАРУСКАГА НАЦЫЯНАЛЬНАГА РУХУ Ў 1917 ГОДЗЕ)

Маючы падрыхтаваныя кадры інтэлігенцыі і матэрыяльныя сродкі, карыстаючыся падтрымкай мясцовых органаў буржуазнай улады, лідэры гэтага крыла абʼявілі, што яны стаяць на чале агульнанацыянальнай барацьбы. На самай жа справе ў аснове іх дзейнасці ляжаў нацыяналізм — рэакцыйная ідэалогія і практыка адасаблення сваёй нацыі, варожыя адносіны да іншых этнічных супольнасцей. Перапляценне ў эканоміцы і грамадска-палітычным жыцці Беларусі капіталістычных адносін з феадальнымі перажыткамі, якія суправаджаліся нацыянальным прыгнётам, стварылі аснову для ўзнікнення адначасова разнавіднасцей нацыяналізму — памешчыцка - клерыкальнага, буржуазнага і дробнабуржуазнага.

Сацыяльнай апорай памешчыцкага клерыкальнага нацыяналізму з'явіліся буйныя землеўладальнікі, памешчыкі, чыноўнікі, праваслаўнае духавенства. У сакавіку 1917 года дзеячы гэтага рэакцыйнага напрамку на базе розных беларускіх манархічных арганізацый стварылі новыя палітычныя абʼяднанні: у Гомелі — Саюз беларускай дэмакратыі, у Магілёве — Беларускі нацыянальны камітэт, у Віцебску — Саюз беларускага народа, у Оршы— Беларускі народны камітэт. К гэтаму часу праявіла палітычную актыўнасць і праваслаўнае духавенства. У красавіку 1917 года ў Маскве па ініцыятыве протаіерэя А. Кульчыцкага і свяшчэнніка А. Разумовіча быў скліканы з'езд праваслаўнага духавенства беларускіх губерняў. З'езд, на якім прысутнічала 800 свяшчэннікаў, заснаваў Беларускі праваслаўны саюз. Праваслаўнае духавенства ў кантакце з віцебскім Саюзам беларускага народа спрабавала ўзяць у свае рукі кіраўніцтва ўсім беларускім нацыянальным рухам. Часовы ўрад прыхільна паставіўся да гэтых намераў клерыкальна-памешчыцкіх дзеячаў. Яны спрабавалі трансфармаваць і некаторыя раней існаваўшыя памешчыцкія арганізацыі, надаць ім буржуазную афарбоўку і тым самым выкарыстаць іх у мэтах абароны сваіх класавых інтарэсаў. Менавіта з такой мэтай быў створаны Беларускі саюз зямельных уласнікаў, які фактычна з'яўляўся адгалінаваннем Усерасійскага саюза зямельных уласнікаў.

Палітычныя групоўкі, якія абʼядноўвалі памешчыкаў, чыноўнікаў, праваслаўнае і каталіцкае духавенства, абвясцілі курс на супрацоўніцтва з рускай буржуазіяй і яе партыяй— кадэтамі. У нацыянальным пытанні гэтыя арганізацыі не заўсёды паслядоўна падзялялі нават ідэю аб культурным самавызначэнні беларускага народа. Прынцып нацыянальна-персанальнай аўтаноміі ў іх праграмах падмяняўся абласным самакіраваннем з правам мясцовага заканадаўства толькі ў пытаннях гаспадарчага і культурнага жыцця. Віцебскі Саюз беларускага народа, напрыклад, абвясціў ідэю развіцця ўсіх дэмакратычных сіл беларускага народа з мэтай «узняцця разумовага і маральнага становішча беларусаў» і «ўмацавання сяроод усіх слаёў беларускага народа рэлігійна-царкоўнага жыцця». Натуральна, такія ідэі не маглі захапіць шырокія працоўныя масы Беларусі.

У першыя ж дні рэвалюцыі актывізавалася дзейнасць і беларускай нацыянальнай буржуазіі. Яна імкнулася замацаваць сваю палітычную ролю ў краі, дабівалася стварэння прымальных форм нацыянальнай дзяржаўнасці. Яшчэ да перамогі лютаўскай рэвалюцыі яе ідэолагі В. Ластоўскі, П. Аляксюк, А. Луцкевіч, А. Уласаў і іншыя сфармулявалі асноўныя праграмныя ўстаноўкі буржуазнага нацыяналізму. Яны лічылі, што галоўным заставалася нацыянальнае пытанне, таму і меркавалі, што яго вырашэнне з'явіцца асноўнай задачай беларускага нацыянальна-вызваленчага руху. Руская рэвалюцыя 1917 года ва ўмовах Беларусі, на іх думку, не змагла адразу набыць нацыянальны характар і абʼектыўна вырашыць асноўнае пытанне — стварыць у канчатковым выніку беларускую нацыянальную дзяржаўнасць. Таму ставілася задача:ператварыць нацыянальна-вызваленчую барацьбу працоўных Беларусі ў зусім самастойны, замкнуты працэс, які нічога агульнага не меў бы з рэвалюцыйнай барацьбой расійскага пралетарыяту. Такія імкненні буржуазных нацыяналістаў не супадалі з класавымі інтарэсамі працоўных мас Беларусі.

Узнікла некалькі буржуазна-нацыяналістычных арганізацый, сярод якіх найбольшую актыўнасць праяўлялі «Беларуская партыя народных сацыялістаў» (БПНС) і «Беларуская хрысціянская дэмакратыя» (БХД). Да гэтых партый прымкнула значная частка памешчыкаў. У БПНС, напрыклад, увайшла група буйных памешчыкаў на чале з Р. Скірмунтам, які спрабаваў нават абгрунтаваць свае «гістарычныя права» на палітычнае кіраўніцтва беларускім нацыянальным рухам. Сведчаннем таму можа служыць яго пісьмо, адрасаванае беларускім нацыянальным арганізацыям. «Я сам ураджэнец беларускага Палесся, — пісаў Р. Скірмунт, — патомак літоўскай сям'і з даўніх часоў, якая навечна асела ў гэтым краі, а мае продкі да XVII стагоддзя карысталіся беларускай мовай як хатняй. Я заўсёды быў і буду горача адданым свайму народу — яго месцазнаходжанне не за Нёманам і Бугам і не на Волзе, а тут, у Беларусі... Паколькі іншыя народы праяўляюць да нас недружалюбныя адносіны, ім, безумоўна, павінен быць дадзены адпаведны адпор». Абгрунтоўваючы такім чынам свае «гістарычныя правы», мясцовыя памешчыкі і буржуазія спадзяваліся захапіць кіраўніцтва нацыянальным рухам і тым самым устанавіць сваю палітычную гегемонію.

Палітычная лінія беларускіх буржуазна - нацыяналістычных партый і арганізацый зблізілася з кадэтамі — галоўнай партыяй ліберальнай буржуазіі ў Расіі. Толькі разыходзіліся з імі ў нацыянальным пытанні. Яны выступалі за атрыманне беларускай дзяржаўнай аўтаноміі ў межах федэратыўнай Расійскай дзяржавы.

Дэмакратычныя сілы нацыянальнага руху — сяляне, працоўная інтэлігенцыя, сярэднія гарадскія слаі насельніцтва — не адразу пераадолелі дробнабуржуазныя забабоны, у тым ліку і нацыяналістычныя. Гэта выкарыстоўвалі ў сваіх мэтах буржуазныя нацыяналісты. Вядома, мнoганацыянальны састаў рабочага класа Беларусі крыху аслабіў яго актыўнасць у барацьбе за кіраўніцтва нацыянальным рухам. Гэтаму садзейнічала і вялікадзяржаўная палітыка меншавікоў і эсэраў, якія карысталіся па першым часе ўплывам у асяроддзі беларускага пралетарыяту і распапсюджвалі ў яго радах не толькі абсентэізм, але і варожыя адносіны да барацьбы беларускага народа за нацыянальнае вызваленне. Да таго ж яго палітычны авангард — бальшавікі, апынуўшыся ў абʼяднаных сацыял-дэмакратычных арганізацыях, вымушаны былі весці напружаную барацьбу з меншавікамі і бундаўцамі за ажыццяўленне сваёй палітычнай лініі і таму не заўсёды маглі ўдзяліць належную ўвагу ўзрастаючаму беларускаму нацыянальна-вызваленчаму руху. Гэта і прывяло да таго, што спачатку беларускі нацыянальны рух развіваўся пад уплывам буржуазных партый і арганізацый. У. І. Ленін указваў: «Буржуазія, якая натуральна выступае ў пачатку ўсякага нацыянальнага руху гегемонам (кіраўніком) яго... хоча ў нацыянальнай справе альбо прывілей для **сваёй** нацыі, альбо выключных выгад для яе». Менавіта з гэтых пазіцый пасля перамогі лютаўскай рэвалюцыі спрабавалі выступаць буржуазныя нацыяналісты.

(Заканчэнне будзе).
Мікалай СТАШКЕВІЧ.

ЛЕГКО ЛИ НЫНЧЕ БЫТЬ СОВЕТОЛОГОМ

РЕВОЛЮЦИОННАЯ ПЕСНЯ НА ВОЛНЕ БИ-БИ-СИ

Непривычно слышать «Варшавянку» на волне Би-би-си. Быть может, британская радиовещательная корпорация вышла с этой революционной мелодией в эфир впервые за шестьдесят с лишним лет своего существования. Но не потому, что в Лондоне вдруг изменили свое отношение к событиям и людям, для которых она была боевым маршем. Просто средства массовой информации Запада начали свою «подготовку» к 70-летию Октябрьской революции.

Исторические оценки обладают устойчивостью. Но если сравнить то, что пишут и говорят о годовщине Октября сегодня, с тем, что говорили и писали, скажем, всего десять лет назад, кажется, что оценки эти принадлежат разным эпохам. Американский журнал «Джорнэл оф модерн хистори» в отчете о научной конференции того времени в США назвал советологов «судом присяжных вещателей» за то, что лишь один из всех ее участников не считал Октябрьскую революцию катастрофой для России.

Недавно такой кадровый «вещатель», старейшина американских советологов, профессор истории Гарвардского университета и бывший советник президента Рейгана Ричард Пайпс с ностальгической нотой писал в журнале «Нью рипаблик», что прошли времена, когда легко было считаться специалистом по Советскому Союзу.

Он жалуется, что впервые с 1917 года быстрые изменения в СССР взламывают привычные антисоветские конструкции, но все еще пробует по старинке затолкать в свои схемы новизну жизни.

Общее впечатление от очередных попыток переписывать советскую историю — явная растерянность организаторов кампании. Дело в том, что старые клише, служившие долгие годы, сегодня настолько не совмещаются с действительностью, что часто создают даже комический эффект.

Демонстрируется, например, видимое беспристрастие и даже сочувствие целям революции. Читателю и слушателю предлагается ошеломляющий калейдоскоп якобы возможных исторических вариантов, если бы произошло или не произошло то-то и то-то... А главное событие XX века, предсказанное К. Марксом и Ф. Энгельсом еще за полвека до октября 1917 года, представляется захватывающей интригой в духе романов А. Дюма.

Как это делается? Та же Би-би-си начала свои программы с панегирика последнему русскому царю. Нет положительного эпитета, который пожалели бы для него авторы передач. Острый ум, приветливый, деликатный, простой, душевно отзывчивый, чуткий... «Если его (Николая) попросить, он отдаст последнюю рубашку». Эти слова принадлежат — и лондонское радио бегло и бесстрастно упоминает его — П. Дурново, министру внутренних дел, известному организацией казней революционеров в 1905 году и вместе с царем заслужившему прозвище Кровавого. Рассчитывают, очевидно, на то, что никто не помнит или не знает, как 9 января того года более 140 тысяч питерских рабочих пришли к царю просить не его рубашку, а хлеба для своих голодных детей и были встречены пулями. Более тысячи рабочих, их жен и детей были убиты, около 5 тысяч ранены. Эта кровавая бойня послужила началом первой в России и в XX веке народной революции.

Если в прошлом немало фальсификаций было выстроено вокруг будто бы верхушечного, заговорщицкого характера революции, проведенной, мол, на глазах инертной массы радикально-социалистически настроенной группой интеллигенции, то теперь исторические фантазии уходят в глубь веков. Профессор Джерри Хью, сотрудник института Брукингса, одного из «мозговых трестов» США, пишет, например, в «Интернэшнл геральд трибюн», что Октябрьская революция представляла собой протест простого народа против западного образа жизни и западной по воззрениям, а то и по происхождению интеллигенции, которые были насильно внедрены в России Петром Первым. Они приняли программу Ленина, утверждает он, потому что она означала возврат к старым общинным ценностям. Но сам Ленин критиковал еще в конце XIX века народников (революционное течение того времени) за идеализацию русской общины. Что же касается программы ленинской партии большевиков, то она дала землю миллионам крестьян и освободила их от всех долгов помещикам, кулакам и церкви.

Еще недавно такая поразительная концепция вызвала бы смех не только в СССР, но и в среде самих западных советологов. Но теперь в этом упоминании Петра I заложены сразу два модных направления фальсификации советской истории, нацеленных в равной мере на события революции и на сегодняшний день. В первом случае пытаются доказать, будто Октябрь был возвратом к общественным и политическим обычаям допетровского времени. Другими словами, движением вспять.

Во втором — намереваются бросить тень сомнения на перспективы перемен в Советском Союзе, поскольку за рубежом их часто сравнивают сегодня с реформами Петра I. Оставляя в стороне вопрос о правомерности таких сравнений (перестройку ставят в один ряд даже с «новым курсом» президента Рузвельта в США 30-х годов), нужно видеть их цель: перестройка, дескать, — изобретение «прогрессивной бюрократии», чуждая или безразличная для большинства народа, как это будто бы было и два с половиной столетия назад. Но достаточно почитать публикуемые в советской прессе письма рабочих, крестьян, интеллигенции, служащих, чтобы увидеть всенародную поддержку курсу партии на обновление советского общества.

Излюбленным приемом остается все-таки изображение исторических событий от февральской буржуазно-демократической [illegible]люции к Октябрю и в годы гражда[illegible]ой войны (и надо добавить, потому что на Западе ее замалчивают, — иностранной интервенции) как цепи случайных, необязательных совпадений. Например, английский историк Стивен Смит в своей фантазии изображает революцион[illegible]й Петроград и его рабочий класс [illegible] закономерным средоточием враждеб[illegible]ых остальной России социалистических тенденций.

Бесконечную жилу «случая» в советской истории разрабатывает тот же Ричард Пайпс. Рассуждая в программе Би-би-си о неудавшейся попытке сторонников свергнутого народом царя бросить на Петроград в марте 1917 года карательный корпус, Пайпс с явным сожалением объяснял советским слушателям: «Генерал Иванов (командующий корпусом) имел хороший шанс. На стадии мятежа революцию можно было подавить. Был бы царь поэнергичнее, положился бы на армию, и если бы это удалось...»

Не удалось, ибо все подобные рассуждения, мягко говоря, не соответствуют действительности. Уже в февральскую революцию большая часть армии отказалась повиноваться царю, в ней было сильное влияние большевиков, и она встала на сторону народа. А во время Октябрьской революции власть к Советам перешла быстро и практически мирным путем почти во всех районах огромной страны со 170-миллионным населением. Из 84 губернских и других крупных городов России только в 15 Советская власть установилась в результате вооруженной борьбы. Без активной поддержки многомиллионных масс населения страны социалистическая революция просто не смогла бы победить. И это было полностью подтверждено поражением объединенных сил внутренней контрреволюции и иностранных интервентов из 14 капиталистических государств, пытавшихся свергнуть власть рабочих и крестьян.

Судя по темпу, принятому накануне 70-летия Великого Октября, до конца года на Западе выйдет много новых работ по советской истории, поскольку интерес к этой теме не уменьшается, а растет. В связи с этим хотелось бы привести мнение английского историка и отнюдь не марксиста Эдварда Карра. Оценивая всемирно-историческое значение Октябрьской социалистической революции, он писал: «До тех пор, пока человек будет заинтересован в изучении своего прошлого, он не усомнится в значении русской революции как одного из великих поворотных пунктов его истории».

Сергей ВОЛОВЕЦ.
(АПН).

НАД РУССКОЙ столицей парил гигантский космический корабль, неопознанный летающий объект (НЛО) из какой-то внеземной цивилизации. Не успели москвичи перевести дыхание, как возникла новая сенсация. Фейерверк цветных узоров озарил небесный свод вокруг чужого НЛО...»

Так весной 1986 года некоторые скандинавские газеты описывали феномен, якобы имевший место пять лет назад над Москвой. Газеты давали и комментарий «выдающегося советского астрофизика», из которого следовало, что инопланетный корабль уже не раз появлялся над территорией СССР и не только... США потеряли пять самолетов, когда пытались принудить этот корабль к посадке.

Ученых есть как убежденные сторонники множественности обитаемых миров, так и специалисты, склонные считать земную жизнь уникальным явлением. В среде сторонников СЕТИ часто раздаются призывы расширять усилия по поиску сигналов родственных цивилизаций и передачи наших посланий для них. Проблема эта не так проста, как может показаться на первый взгляд. В самом деле. Сигнал, посланный из Аресибо, прошел к настоящему времени расстояние свыше 12 световых лет, весь же путь до скопления М 13 займет... 24 тысячи лет. Если в М 13 найдутся наши собратья по разуму, если посчитают нужным, если смогут, наконец, дать ответ, то он придет на Землю лишь через 48 тысяч лет.

О ВНЕЗЕМНЫХ ЦИВИЛИЗАЦИЯХ, НЛО И АНОМАЛЬНЫХ ЯВЛЕНИЯХ

СОСТОИТСЯ ЛИ ДИАЛОГ?

В общем-то, мечта о встрече, разумеется, не о такой, а теплой и дружеской с братьями по разуму в землянах живет извечно, пусть даже не о встрече, хотя бы о каких-то контактах на расстоянии. Еще в прошлом веке великий немецкий математик Карл Фридрих Гаусс предложил остроумнейший проект: вырубить в сибирской тайге гигантский чертеж теоремы Пифагора с тем, чтобы это изображение могли увидеть марсиане.

Уже в наше время, примерно с 60-х годов, радиотелескопы многих стран, в том числе и СССР, стали прослу[illegible]ать небо с целью возможного [illegible]иема послания от внеземных разумных существ. Американские специалисты решили не ограничиваться только прослушиванием. В 1974 году с 300-метровой чаши радиотелескопа в Аресибо (Пуэрто-Рико) ушло послание зе[illegible]ян в направлении шарового [illegible]ного скопления М 13. Попытки установления радиоконтакта — лишь одно из направлений поиска внеземного разума. Проблема получила название СЕТИ. Фактически с ней так или иначе связана вся современная космонавтика, правда, не всегда прямо. Скажем, советские автоматические станции, исследовавшие Венеру, в целом не ставили задачу обнаружения жизни на этой планете. Они лишь изучали физические условия на ней. В результате было установлено, что на Венере очень высокие температуры — свыше 450 градусов по Цельсию, большое давление — 90 атмосфер. Ясно, что искать что-либо живое, по крайней мере на поверхности планеты, вряд ли имеет смысл. А ведь до 50-х годов нашего столетия эту планету ряд ученых предполагал найти обитаемой и даже «цветущей».

В целом планетные исследования, выполненные космическими аппаратами, поубавили оптимизма в отношении возможной населенности ближайших планет. Но появились многочисленные гипотезы, согласно которым жизнь, хотя бы в простейших ее формах, следует искать на спутниках планет-гигантов — Европе, Титане и других. Конечно же, рано или поздно космонавтика прояснит и эти вопросы. Пока же огромный — по сути, определяющий — вклад в решение общих космогонических проблем вносят крупные международные проекты типа «Вега» (исследования Венеры — кометы Галлея), «Фобос» (исследования Марса и его спутника Фобос) и другие. Особенно отрадно, что в такого рода исследованиях объединяют усилия специалисты многих стран.

Вопрос о населенности космоса ученые пытаются решить и не отрываясь от Земли, моделируя условия возникновения жизни в лабораториях. В СССР работы в этом направлении ведутся довольно широко. Предпринимаются попытки объяснения причин зарождения жизни вулканическими, электрическими, радиационными процессами. Надо сказать, что среди

Трудно говорить о каком-то диалоге. Расширение уровня исследований, как того добиваются СЕТИ-сторонники, требует многомиллиардных затрат. Но, может быть, игра стоит свеч: расходует же человечество большие деньги на проблему управляемого термоядерного синтеза или поиск средств от рака? Это так, но в этих случаях совершенно ясна цель поиска. С СЕТИ дело обстоит значительно сложнее: наука вполне может оказаться в положении тех лесорубов, которые начали бы вырубать тайгу для связи с несуществующими — как мы сейчас знаем — марсианами. Словом, СЕТИ — сложнейшая проблема, требующая учета очень многих факторов.

Близко к СЕТИ примыкает и проблема НЛО, хотя некоторые ученые требуют решительного размежевания этих направлений. Дело в том, что «тарелочная» тематика значительно дискредитировала себя и, похоже, не только в СССР. Сообщение, с которого мы начали рассказ, представляет собой совершенно фантастический коктейль, где правдой является лишь то, что действительно иногда над городами — и отнюдь не только над советскими или американскими — наблюдаются свечения и трудно отождествляемые светящиеся объекты. Но почему они обязательно должны быть инопланетными кораблями?

Геофизики, например, считают, что свечения могут вызываться пьезоэлектрическим эффектом, возникающим из-за напряжений в земных недрах. В свое время советские ученые Андрей Монин и Георгий Баренблатт сумели объяснить — без привлечения инопланетных сил — механизм возникновения дискообразных объектов в атмосфере и океане. Перепады температур, разность плотностей и другие факторы ведут иногда к образованию устойчивых «линз» в водной и воздушной средах.

Проблемой поиска внеземных цивилизаций в СССР занимаются преимущественно радиоастрономы. В АН СССР существует специальная секция «Поиск космических сигналов искусственного происхождения». Предпринимаются попытки работать не только в диапазоне радиоволн, но и с лазерным излучением. Что же касается НЛО, то здесь специалисты предпочитают другую терминологию — аномальные атмосферные явления, то есть преимущественно связанные все-таки с атмосферой, а не с загадочными объектами. Да, трудности в отождествлении аномальных явлений есть: до 10 процентов — так считают советские и зарубежные специалисты — из всех наблюдаемых «загадочных» объектов не могут быть объяснены однозначно. Но в любом случае при интерпретации того или иного явления следует исходить из «презумпции» его земного происхождения. Вероятно, такой подход и можно считать наиболее рациональным.

Михаил ЧЕРНЫШОВ,
научный обозреватель АПН.

Новая аповесць Васіля Быкава пачынаецца з жорсткай канстатацыі: «...партызанскі разведчык Бураў ехаў на станцыю Масцішча, каб застрэліць здрадніка — тутэйшага вясковага мужыка па прозвішчу Сушчэня». Так, не здзейсніць прыгавор, не пакараць... Застрэліць... Толькі і ўсяго. Нібыта зрабіць цяжкую, непрыемную, але простую работу. Нібыта ўсё ясна. З аднаго боку, здраднік, які адзін ацалеў пасля пакарання смерцю ўдзельнікаў дыверсіі на чыгунцы. І нават не ацалеў, а яго немцы самі выпусцілі, зразумела, якой цаной... І адплата — з другога боку. Але ў Быкава нічога адназначна не бывае. Уся яго творчасць накіравана на тое, каб унесці ва ўспрыняцце вайны (асабліва для тых, хто яе не ведаў) менавіта адценні, псіхалагічныя нюансы, запоўніць белыя плямы. Быкаў усё жыццё змагаўся супраць чорна-белага адлюстравання трагічных падзей тых год: свой — вораг, баязлівасць — храбрасць, гераізм — здрада і г. д. Многія катэгарычна адмаўляюць гэтыя адценні, нават сёння. У чорна-белым лягчэй арыентавацца, лягчэй усё разумець, ставіць адзнакі, прымаць рашэнні. І прыводзіць прыгаворы ў выкананне...

Такі ў аповесці Войцік. Для яго няма на вайне няяснага, ды і ў даваенным жыцці не было. Сушчэня для Войціка да канца застаецца здраднікам, які ўмее спрытна выкручвацца. Тыя з перадваеннага жыцця, каго арыштоўвалі па злосных нагаворах, каму Войцік раней давяраў, адразу ж станавіліся для яго ворагамі народа, якія «ўмеюць маскіравацца». Чорна-белая свядомасць. У тумане... Ці ўяўнай веры! Лянота душы! Страснага жадання самому аказацца на белым, а значыць, чыстым і праведным баку жыцця! Войцік не адмаўляе самому сабе ў дараванні, а хутчэй, у забыцці ўласнай слабасці і маладушша, калі ён пад дуламі варожых вінтовак прывёў карнікаў на явачны хутар. Фактычна здрадзіў. Не, ён сябе ніколькі не апраўдвае. Але асаблівa і не мучыцца. Глушыць пачуццё віны, сваё раненае сумленне. Бо, каб не адказваць на складаныя пытанні жыцця, дастаткова іншы раз не задаваць іх сабе. Белае — чорнае, святло — цемра, цяпло — холад.

Бураў павінен застрэліць Сушчэню. Але, дзіўная справа, як гэты ўвогуле крайніх поглядаў чалавек нерашучы, адцягвае, адкладвае свой апошні крок, хаця, здаецца, яшчэ ў дарозе вызначыў: «не рассусольваць, не заводзіць лішніх размоў, адвесці куды-небудзь і застрэліць. Калі будзе супраціўляцца, хітрыць ці апраўдвацца, застрэліць на месцы». І часу на высвятленне няма, дзейнічаць трэба, інакш самі загінуць.

Вось яно, «чорна-белае вырашэнне». Так, было яно, было, але ажыццявіць яго Бураў, пераступіўшы парог хаты Сушчэні, чамусьці не змог.

Не, не няпэўнасць перашкаджала Бураву, а менавіта тое, што ўсё было занадта пэўна, занадта канкрэтна, занадта чорна-белае. А Бураў з тых, для каго сэнс таго, што адбываецца, становіцца выразным і ясным толькі тады, калі ўлічаны ўсе адценні, усе дробязі, усё самае-самае... Гэта, і толькі гэта можа разагнаць туман, які ахутвае складаныя людскія лёсы, характары, сітуацыі. Бураў інтуітыўна адчувае: за пакорнасцю Сушчэні свайму лёсу, за няўменнем ці нават нежаданнем апраўдвацца стаіць нешта няяснае, непадуладнае аб'ектыўнай логіцы, а значыць, нельга, не разабраўшыся да канца, вяршыць няхай знешне справядлівы і праведны суд. І ён адцягвае трагічную развязку, наколькі магчыма. Да той пары, пакуль не ўмешваецца сляпы выпадак і сам Бураў падае ад кулі. І ужо Сушчэня ратуе таго, хто павінен быў пазбавіць яго жыцця. Цягне на сабе, абліваючыся потам. Далей ад выкапанай сваімі рукамі для сябе ж магілы! Нясе ад яе і Бурава. Яна, гэтая яма, магла стаць маральнай магілай для герояў Быкава. Спрабуючы выратаваць Бурава, Сушчэня прагна спавядаецца яму ж: не, ён не здраджваў таварышам, вытрымаў катаванні, з пагардай адхіліў гнюсныя прапановы доктара Гросмаера аб супрацоўніцтве «з нямецкімі ўладамі». Ён быў выпушчаны «з пятлі» на свабоду.

Трагедыя Сушчэні не ў тым, што ён не робіць скідку на вайну, калі на многае неабходны просты, нават прамалінейны погляд, а ў тым, што выстрал, які прагучаў у тумане, быў прадвызначаны разуменнем: Бураў загінуў, а на сустрэчу з яшчэ адным Буравым надзеі няма.

Ненатуральнасць, вымарачная сіла вайны, якая разбурае нармальныя чалавечыя адносіны, у нечым прадказаны мінулым часам, які папярэднічаў вайне. Лёсамі Бурава, Войціка, Сушчэні.

У кожным сваім новым творы В. Быкаў у д а к л а д н я е наша ўяўленне аб мінулай вайне. Ён зусім не мяняе самага галоўнага — адносін да патрыятызму, гераізму, разумення гуманнасці, баязлівасці, здрады. Наадварот, гэтыя ўяўленні ўсё больш і больш страчваюць плакатную абстрактнасць, выходзяць з туману стэрэатыпаў, набываюць жывыя і рэальныя абрысы. Прымітыўнае разуменне патрыятызму і гуманнасці якраз і скажае саму іх сутнасць, ставіць непераадольны бар'ер на шляху да асэнсавання героіка-трагічнага мінулага Радзімы. Нашы сённяшнія ўяўленні аб вайне істотна адрозніваюцца ад канца саракавых, і гэта заканамерна. Яны расшыраны і паглыблены творчасцю Твардоўскага, Астаф'ева, Бондарава, Распуціна, Адамовіча, Кандрацьева, мемуарамі вядомых савецкіх военачальнікаў. Працэс гэты можна паскорыць, можна затармазіць. Але ён незваротны. Аповесць Васіля Быкава «У тумане» — адзін з неабходных этапаў у спасціжэнні і асэнсаванні вялікай вайны, нашай гісторыі.

Аляксей ДУДАРАЎ.

Васіль БЫКАЎ

У ТУМАНЕ

УРЫЎКІ З АПОВЕСЦІ

Слотным ветраным днём позняй восені на другім годзе вайны атрадны разведчык Бураў ехаў на станцыю Масцішча, каб застрэліць свайго знаёмца Сушчэню.

Гэты Сушчэня быў тутэйшы вясковы мужык, яшчэ з даўнейшых рабіў на чыгунцы, але месяц назад, будучы арыштаваны паліцыяй за дыверсію ля Выспянскага маста, купіў сабе жыццё тым, што выдаў саўдзельнікаў, сваіх жа чыгуначнікаў, якія яму памаглі развінціць рэйкі. Хлопцаў павесілі ў мястэчку, а Сушчэню выпусцілі, і ён другі тыдзень раскашаваў пад носам у гарнізона, у сваёй ладнай дамоўцы ля станцыі, у цяпле і сытасці, мабыць, думаючы, што партызаны да яго не дабяруцца. Даруюць яму. Але такое не даруецца, такое належала пакараць. Камандзіры ў атрадзе параіліся і мінулае ноччу паслалі Бурава зрабіць тое, чаго немагчыма было не зрабіць. Каб Бураву было ўпраўней, яму ў дапамогу далі партызана Войціка, і яны ўдвух на зморaных конях, адмахаўшы якіх кіламетраў трыццаць лесавога шляху, таго ж дня надвячоркам прадраліся праз гушчарысты ўзлесак на поле за які кіламетр ад Масцішча.

У лесе дык ужо змяркалася; сцюдзёны туман і ранняя прыцемкі пакрысе праглынaлі змакрэлы сасоннік, амаль голы, з рэштаю зрудзелага лісця падлесак, а на палявым прасцягу за гразкай гравійкай было яшчэ светла; у твары коннікаў ударыў пругкі вільготны вецер, і яны спыніліся. Бураў звыкла аглядзеўся, прыкінуў, куды гэта іх незнарок вынесла і куды цяпер лепей падацца. Але неўзабаве ён згледзеў за полем раскідзістае сучча старых дрэў на станцыі, бліжэй, на схіле пагорка за рэчкай, цямнелася некалькі хат з садкамі, пара стажкоў назапашанага ўлетку сена, хляўкі і пунькі. Ніжэй, у канцы гародаў ля рэчкі, сіратліва тулілася за кустоем невялічкая будынінка лазні — там з даўняй пары, памятаў Бураў, была кладка цераз рачулку, мабыць, цяпер там будзе як перабрацца і конна.

Аднак, пакуль не змерклася, у полі іх маглі ўбачыць ад станцыі, а ў той справе, дзеля якой яны ехалі, лепш было абысціся без сведак. Тым больш без паліцаяў-бобікаў. Калі бобікі іх заўважаць, то, лічы, усё прапала, прыйдзецца змывацца ў лес, далей ад людзей і наогул далей ад Масцішча. Не, трэба было счакаць якіх паўгадзіны ці болей, калі пацямнее, і тады ўжо рушыць да станцыі.

Бураў павярнуў к[illegible]ку назад да Войціка. Той, утуліўшы голаў у плечы пад мокрай, з даматканага сукна паддзёўкай, з панылай пакорай сядзеў на мухортым коніку, распараныя бакі якога дыхавічна хадзілі ад стомы.

— Бач, вунь! Прыехалі,— кіўнуў Бураў у бок станцыі.

Войцік зябка цепнуў мокрым плячом, над якім тырчэла доўгая руля драгункі. Яго немаведама калі голены, няпэўнага ўзросту твар пад даўгім казырком чорнай кепкі не выказваў нічога, апроч стомы і аднага жадання спачыць. Але да спачыну было, мусіць, далёка.

— Ды бачу ўжо.

— Пастаім троху. Пацямнее — паедзем.

— А рака там,— варухнуў худым падбароддзем Войцік.— Балота.

— Ды пераедзем як-небудзь.

— Як-небудзь...

Ну ведама, Войцік ужо сумняваўся, як ён гэта рабіў не першы раз за дарогу. Да чаго няпэўны чалавек — Бурава часам аж брала злосць,— усё яму здавалася не так, як усім, усё ён разумеў інакш, і такі абачлівы, як раённы стратэг. Бураў пашкадаваў ужо быў, што звязаўся з такім напарнікам, але, мабыць, лепшага не знайшлося, мусіў паехаць з тым, каго далі.

Не злазячы долу, яны сталіся за альховым голлем на ўзлеску, даючы трохі спачыць коням ды і самім перавесці дых — першы раз за сённяшні дзень; Бураў азіраў поле, якое ён памятаў яшчэ з таго часу, як сам жыў на станцыі. Улетку тут было, здаецца, жытное, даўно ўжо, аднак, прыбранае; добра здратаваны жывёлай палетак з патаптаным іржышчам раскіс ад дажджу, у затравянелым доле цьмяна паблісквалі вадой каровіны сляды. Размяклыя каровіны лепяхі шэрымі плямамі ляжалі на сцежцы акрай палетка. Прыцьмелая далячынь за полем і станцыяй паціху асядала ў слотных вечаровых прыцемках, але паблізу яшчэ было досыць відна, каб іх маглі ўбачыць здалёк.

— Думаеш, ён нас жджэ? — сказаў, памаўчаўшы, Войцік, мабыць, маючы на ўвазе тое галоўнае, што цяпер турбавала абодвух.

— Можа, і не жджэ.

— Даўно змыўся куды. У паліцыю, можа...

— Прыедзем — пабачым. А то сядзем у засаду,— адчуўшы міжвольную прыкрасць ад тых абачлівых слоў памагатага, сказаў Бураў.

Войцік насцярожана паўзіраўся ў адзін бок, у другі, і, хоць змоўчаў, Бураў разумеў, што сядзець тут у засадзе яму дужа не хочацца. Хочацца хутчэй назад, у Валоўскую пушчу, да сваіх буданоў, дзе хоць трошкі ўгрэўна ля дымных цепельцаў і ўжо напэўна бяспечней, чым каля гэтай станцыі. Увесь дзень яны перліся лясамі дарожкамі, па лужках, пералесках, змакрэлі на слаце ды ў зарасніках; сцёгны, плечы і калені даўно ўжо здранцвелі ад сцюжы. Ехалі без сёдлаў, у Бурава пад задам муляла нейкая скарэлая радзюжка, якая ўвесь час збівалася то на адзін, то на другі бок, а Войцік тросся на нічым не пакрытай вострай хрыбціне свайго касмылявага коніка. Абодвум даўно хацелася есці — трохі перахапілі яшчэ на світанні ў лагеры, з сабой не было чаго ўзяць, думалі, прыдбаюць што па дарозе. Але, на шчасце ці на бяду, дарога выдалася такая, што ніхто ім нідзе не спаткнуўся, а ў вёскі яны не заязджалі, каб незнарок не наскочыць дзе на паліцыю. Зробяць справу, будуць ехаць назад, тады, можа, куды і заскочаць, каб перакусіць і пасушыцца. Але, відаць, менавіта такі варыянт і быў не па нутры Войціку.

Быццам ён, гэты варыянт, быў даспадобы Бураву!

Ужо лепш схадзіць куды-небудзь на сувязь у гарнізон ці, яшчэ лепш, на хутар, або пасядзець пад елкай ля шашы ў засадзе, чым перціся на такое заданне. Але во мусіў, хацеў або не — начальства аб тым не пытала, загадала, і ўсё — бяжы, выконвай. Зрэшты, тут зразумела: апроч яго, Бурава, гэтага С[illegible]чэню з Масцішча ў іхнім а[illegible]зе ведаў у твар хіба адзін Коўзун, што поркаўся з лета на кухні. Але Коўзуна хіба пашлеш на такое — гэта вясковы дзядзька, мусіць, з вінтоўкі за жыццё не стрэліў, ці яму справіцца са здаровым, дужым Сушчэнем.

Увогуле ж, калі разабрацца, дык пакуль што ім не было чаго наракаць, усё складвалася больш-менш удала, і Бураў быў бы давольны, калі б трохі спачыў. Усё ж за гэтыя дні ён добра-такі выматаўся; мінулаю ноччу спаў усяго які пару гадзін: позна ўначы прытопалі з Хамутовым з-за Рэсы, дзе разведвалі новае месца для лагера. Начальства надумалася мяняць на зіму лагер, каб далей зашыцца ў лясныя нетры, бо, калі пазамярзаюць паплавы і балоты, тут, у пушчы, атраду не ўседзець. Тры дні яны з Хамутовым і яшчэ адным разведчыкам з-пад Улы поўзалі-лазілі па-над гэтаю Рэсай, што-нішто там усё ж выгледзелі, толькі вярнуліся стомленыя, мокрыя і галодныя, а тут на табе: едзь у Масцішча. Праўда, Бураў не меў такой звычкі — адмаўляцца, сказаў: ёсць, будзе зроблена. Але гэта не значыць, што ў ягонай душы зайгралі аркестры — душа яго плакала, як на хаўтурах: страшэнна хацелася спаць, хоць на гадзіну сцішыцца ў цяпле ды спакоі; дарогаю аж баяўся, каб, заснуўшы, не зваліцца з кабылы. Таму і гнаў, не даючы спачыну ні сабе, ні Войціку, страшнымі словамі лаючы ў думках таго Сушчэню.

Праўда, па дарозе той гнеў стаў трохі меншаць, Бураў стаў прывыкаць да свайго малапрыемнай, калі не сказаць агіднае, місіі. Але цяпер, апынуўшыся праз адно поле ад хаты здрадніка, адчуў, як нешта ў ім зноў паднялося ад нецярплівае крыўднае злосці. Увогуле Бураў быў чалавек крайніх поглядаў на людзей і або прымаў іх цалкам, або гэтак жа цалкам адвяргаў; у розных каверзных справах ён не прызнаваў ней-кага там права на «змякчаючыя» абставіны, асабліва цяпер, у вайну. Сапраўды, хіба тут можна было зважаць на якія прычыны, калі з прычынамі і без іх пагінула столькі людзей, і канца гэтай пагібелі не відно далёка. Мабыць, тут трэба адно: адвага і цвёрдасць, і калі ўжо так сталася, што ты папаўся ў іхнія лапы, дык памры па-людску, але не нашкодзь іншым. Тым, хто мае магчымасць нешта зрабіць, а можа, яшчэ і адпомсціць за тваю пагібель. А гэты чыгуначны змогўж Сушчэня, бач ты яго, захацеў выжыць і прадаў сваіх хлопцаў, быццам яны не хацелі жыць ці мелі на тое меншае за яго права. Не, відаць, у атрадзе рашылі правільна — такога трэба прыстукнуць, каб іншым была навука.

Во толькі рабіць гэта не надта хацелася самому Бураву, лепш, каб ужо хто іншы. Шкада, іншага не знайшлося, такое брыдкае заданне выпала яму, і ён мусіў увесь дзень калаціцца на гэтай дэрбіне, пакуль во дапёр да Масцішча.

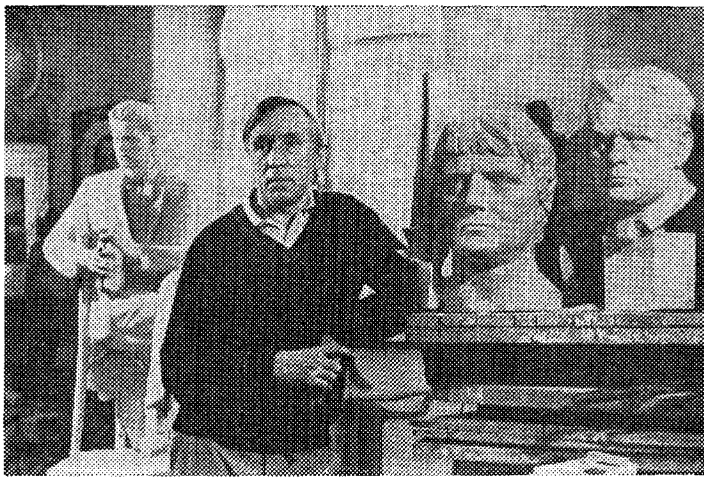
Цяпер, аднак, прыспела самае труднае.

Чым яно бліжэй насоўвалася, гэтае труднае, тым усё болей думаў пра яго Бураў. Як ён тое зробіць — ён бясконца пракручваў у сваёй галаве за гэтую дарогу і ўрэшце пагадзіўся на самы кароткі варыянт: не рассусольваць, не распачынаць размову, адвесці куды і стрэльнуць. Калі будзе супраціўляцца, хітрыць ці апраўдвацца — стрэльнуць на месцы. Самае горшае, вядома, было не застаць Сушчэню дома, чакаць ці шукаць дзе, калі куды з'ехаў. Калі ўцёк у мястэчка да паліцаяў, тады зусім кепска, тады ягоная місія, лічы, не ўдалася. Давядзецца вяртацца ні з чым, апраўдвацца перад камандзірам Трушкевічам, а той болей за ўсё не любіў апраўданняў, гэта Бураў ужо добра запомніў. У гэтай справе ён ужо быў навучаны, аднойчы нават пахадзіў тыдзень без зброі — Трушкевіч загадаў здаць вінтоўку, пакінуць сабе адзін штык: там, куды яны хадзілі па тол, ім паказалі дулю, і яны вярнуліся з пустымі рукамі. А трэба было пастарацца, «раскінуць мазгаўнёй», як казаў Трушкевіч, і заданне выканаць, хоць кроў з носа. Так патрабаваў Трушкевіч, а гэты старшы лейтэнант з акружэнцаў першага лета вайны і спаганяць, і патрабаваць умеў добра. Калі што цяпер выйдзе не так, ужо ён спагоніць з абодвух.

(Працяг будзе).

АЛЯКСАНДР ШАТЭРНІК: «БЕЗ ГІСТОРЫІ НЯМА БУДУЧЫНІ»

НАКІРУНАК ПРАЦЫ ВЫЗНАЧЫЛА ЖЫЦЦЁ

Адзін-два няўлоўныя рухі, і работа скончана на маіх вачах. Пластылін яшчэ захоўвае цеплыню рук майстра. Скульптар, як дырыжор пасля канцэрта, стомлена прысеў, прыдзірліва агледзеў сваё дзецішча, што ўзвышалася пасярод майстэрні.

Вось ён які, славуты дзеяч старажытнарускай літаратуры, паэт і прамоўца Кірыла Тураўскі. Сучаснікі сказалі пра яго: «Златоуст, паче всех воссиявший нам на Руси». З глыбіні стагоддзяў дайшло да нас імя гэтага чалавека.

...Адухоўлены строгі твар, на якім адзнакі мудрасці і мужнасці. Тонкія рысы. Здаецца, зараз велічна падымецца і прамовіць глухаватым басам: «Дзеці мае, я прыйшоў да вас і буду гаварыць».

Нават халадок прабег па спіне, настолькі рэальнай увілася карціна.

Але ціха ў майстэрні. Вялікія, з набухлымі венамі рукі паэта ляжаць на кнізе, якую, як сваю духоўную спадчыну, запавет нашчадкам, ён трымае на каленях.

Вось такі ўзвышаны і разам з тым зямны і блізкі нам вобраз кніжніка, асветніка, які жыў у XII стагоддзі, слаўнага сына зямлі Тураўскай, стварыў скульптар Аляксандр Шатэрнік.

Новая работа папоўніць галерэю скульптурных партрэтаў дзеячаў гісторыі і культуры Беларусі, над якой вось ужо некалькі гадоў ён працуе. Плён гэтай работы неўзабаве змогуць убачыць і аматары жыхары Полацка, дзе павінна адкрыцца персанальная выстаўка А. Шатэрніка. Разам з іншымі творамі ў экспазіцыю ўвойдуць скульптурныя кампазіцыі, прысвечаныя паэту-лацініcту эпохі Адраджэння Міколу Гусоўскаму, заснавальніку новай беларускай літаратуры Вінцэнту Дуніну-Марцінкевічу, Максіму Багдановічу, Якубу Коласу...

Майстэрня Аляксандра Шатэрніка, хаця і недалёка ад праспекта Машэрава, але гукі сучаснага горада сюды не далятаюць. Хіба толькі пазвоніць хто па тэлефоне. У склепе — запасы гліны, на паліцах — дзесяткі каробак пластыліну. Наогул працуе ён хутка: бывае, зробіць за 3—4 дні. Але гэта ў тым выпадку, калі ўжо цалкам акрэслілася ідэя, вобраз. Іншы раз назапашаны матэрыял даволі доўга не рэалізуецца. А бывае, што ўжо скончаная кампазіцыя ператвараецца ў бясформенны камяк пластыліну.

Уласна кажучы, з каробкі пластыліну ўсё і пачалося. Такі падарунак атрымаў малы Алесь на свой дзень нараджэння ад бацькі. Бацька, па прафесіі ўрач, нябдага малявау. І падарунак выбіраў з сэнсам. Пазней, школьнікам, хлопчык стаў наведваць гурток пластыкі ў Палацы піянераў. А ўлетку бацькі адпраўлялі яго ў вёску да сваякоў. Хаця тут не б... пластыліну, але затое м...а было сходзіць у кузню да дзядзькі Міколы, паглядзець, як ён працуе.

У 14 гадоў Саша цвёрда ведаў, што будзе толькі мастаком.

Талент, як і любо..., ён ці ёсць, ці яго няма. У Шатэрніка талент быў. З лёгкасцю ён авалодваў прафесійнымі навыкамі, выконваў курсавыя работы спачатку ў мастацкім вучылішчы, потым у інстытуце. А аднойчы ўбачыў сваю дэкаратыўную кампазіцыю ў цэнтральным часопісе па мастацтву. Усё ў яго лёсе складвалася не горшым чынам. У 1975 годзе А. Шатэрніка прымаюць у Саюз мастакоў БССР. Неўзабаве яму і яшчэ траім аўтарам было даручана распрацаваць скульптурныя кампазіцыі для праспекта Машэрава.

— Валянцін Занковіч, Леанід Давыдзенка, Юрый Палякоў і я працавалі кожны над сваёй тэмай. Работа ў нас, трэба прызнацца,— гаворыць скульптар,— зусім не клеілася. Ніяк не акрэслівалася ідэя. Кнігі таксама не далі парады. У поўнай разгубленасці ад адчування бездапаможнасці я сеў тады на свой матацыкл і паехаў да дзядзькі Міколы ў вёску. А там якраз Купалле святкуюць. Пайшоў разам з усімі да рэчкі. І раптам як прасвятленне найшло: чатыры кампазіцыі — гэта ж чатыры каляндарна-абрадавыя звычаі беларускага народа, і для кожнага — традыцыйнае народнае свята — каляды, Купалле, гуканне вясны, зажынкі. Думка стала выхадны для работы творчага калектыву.

Так на сталічным праспекце з'явіліся чатыры арыгінальныя кампазіцыі.

— Прыблізна ў гэты ж час,— працягвае Шатэрнік,— нагледзячы на тое, што ў мяне ў прынцыпе былі добрыя заказы, я апынуўся ў своеасаблівым духоўным тупіку. Таптаўся на месцы. Не бачыў перад сабой перспектывы. Выйсце зноў падказала жыццё. Рыхтуючыся да выстаўкі, прысвечанай 500-годдзю з дня нараджэння Гусоўскага, я паглыбіўся ў гістарычныя кнігі, архіўныя матэрыялы, вывучаючы эпоху, калі жыў аўтар «Песні пра зубра». Стаў з'яўляцца фундамент для новых і вельмі складаных задум, адчуў пад нагамі цвёрдую глебу. Ажыў для мяне і вобраз далёкага паэта, які апеў нашу зямлю, яе лясы і дубровы. Я не хацеў рабіць Гусоўскага — магістра рыторыкі і доктара філасофіі гэтакім вучоным мужам. Наадварот,— рамантыкам, жыццялюбам, які нясе праз стагоддзі жыватворныя ідэі гуманізму.

Я прыглядаю скульптурныя партрэты і кампазіцыі Аляксандра Шатэрніка. Сярод іх няма вялікіх па памеру. Калі параўнаць з літаратурным жанрам, то ён хутчэй майстар навелы, а калі з музычным, то — накцюрна. Зробленыя на адным дыханні, яго творы не пакідаюць раўнадушным гледачоў. Бо нераўнадушны чалавек і сам аўтар. Для яго мастацтва — гэта не сродак зарабіць вялікія грошы, сцвердзіць сваё імя побач з вялікімі. Мастацтва жыве ў ім дзіцячай шчырасцю, адкрытасцю і даверлівасцю, вечным здзіўленнем перад хараством.

Сёння мастак А. Шатэрнік у цудоўнай творчай форме, калі скарыстаць спартыўны лексікон. На многія гады наперад вызначаны асноўны накірунак яго працы. Гэта — гісторыя Беларусі.

— Без гісторыі няма будучыні,— кажа Шатэрнік.— Мы, скульптары, у вялікім даўгу перад сваім народам, бо не ўвекавечылі ў помніках лепшых яго сыноў і дачок. Асабіста я мяркую ў бліжэйшы час пачаць работу над скульптурнымі помнікамі Скарыне, Ефрасінні Полацкай і славутаму полацкаму майстру-ювеліру Лазару Богшу.

Таццяна АНТОНАВА.

НА ЗДЫМКАХ: А. ШАТЭРНІК у майстэрні; скульптурныя кампазіцыі «Кірыла Тураўскі» і «Мікола Гусоўскі».

Фота М. МІНКОВІЧА.

ФЕСТЫВАЛЬ БЕЛАРУСКАГА КІНО

Прэм'ерай новага мастацкага фільма народнага артыста БССР І. Дабралюбава «Восеньскія сны» ў мінскім кінатэатры «Кастрычнік» адкрыўся фестываль беларускага кіно, прысвечаны 70-годдзю Вялікага Кастрычніка.

Лепшыя фільмы апошніх год, старонкі гісторыі кінастудыі «Беларусьфільм» убачаць гледачы ў дні фестывалю. Сярод іх стужкі, якія атрымалі заслужанае прызнанне на ўсесаюзных і міжнародных конкурсах — «Чорная бяроза», «Бацька», «Ідзі і глядзі», «Белыя Росы», «Знак бяды», многія іншыя. У сталічных кінатэатрах адбудзецца прэм'ерны паказ фільма «Двое на востраве слёз». Гэта дэбют у ігравым кіно аднаго з вядучых беларускіх дакументалістаў, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі СССР В. Дашука, які выступіў адначасова ў якасці аўтара сцэнарыя і рэжысёра.

У праграме дакументалістаў новыя работы «Вярба ніцая», «Кантакт», «Вяртанне «Вясны», «Вуснамі немаўляці» і іншыя. Юныя гледачы ўбачаць «Гэты мярзотнік Сідараў», «Ветразі майго дзяцінства», «Восеньскі падарунак фей», «Прыміце тэлеграму ў доўг», «Юрка — сын камандзіра», якія палюбіліся ім.

У дні фестывалю аматараў кінамастацтва чакаюць сустрэчы са стваральнікамі карцін.

ПОСПЕХ МУЛЬТЫПЛІКАЦЫІ

ЧАТЫРЫ ПРЫЗЫ АЛЕНЫ МАРЧАНКІ

Рашэнне дзіцячага журы фестывалю фільмаў для дзяцей XV Маскоўскага міжнароднага кінафестывалю прысудзіць прыз за лепшы мультыплікацыйны фільм беларускай стужцы «Лафертаўская макаўніца» выклікала пахвальныя апладысменты ў зале Палаца піянераў і школьнікаў, дзе праходзіў конкурсны прагляд. Гэта дыпломная работа маладога рэжысёра-дэбютанта Алены Марчанкі (паставлена па аднайменнай ап...ці Анатоля Пагарэльскага, выпускніцы Вышэйшых рэжысёрскіх курсаў.

Алена Марчанка па адукацыі архітэктар, па прызванню — рэжысёр-мультыплікатар. Пацвярджэннем таму і даная ўзнагарода, а ўсяго мультфільм «Лафертаўская макаўніца» атрымаў ...чатыры прызы: акрамя згаданага Маскоўскага, яшчэ на Усесаюзным кінафестывалі ў Тбілісі, на міжнародных фестывалях у Оберхаўзене (ФРГ) і Анесі (Францыя). Алена Марчанка фанатычна адданая мультыплікацыі: пакінуўшы дома свой дыплом, яна паступіла на кінастудыю «Беларусьфільм», дзе выконвала самую працаёмкую тэхнічную работу, упарта зведваючы ўсе тонкасці і складанасці, спецыфіку мультыплікацыі. І зусім заканамерным крокам у яе біяграфіі з'явілася паступленне ў майстэрню старэйшага і вядомага савецкага мультыплікатара Фёдара Хітрука, які стаў сапраўдным настаўнікам цэлай плеяды майстроў малога кінаэкрана. Калі на адборачнай камісіі разглядаліся яе работы, члены прыёмнай камісіі, сярод якіх былі Ф. Хітрук, Ю. Нарштэйн, Р. Качанаў, адразу ж адчулі даравание дзяўчыны з Беларусі — яркую фантазію, тонкае пачуццё вобразнай прыроды твора. Пазней Ф. Хітрук напіша пра Марчанку: «... У нашу мультыплікацыю прыйшоў таленавіты мастак са сваім бачаннем свету, са сваёй пазіцыяй (што я падкрэсліў бы асабліва, паколькі нам так часта не хапае рэжысёраў з яснай грамадзянскай і мастакоўскай пазіцыяй), са сваім характарам — цяжкім, калючым, няўжыўчывым, але цікавым».

У тонкай і рамантычнай стужцы А. Марчанкі «Лафертаўская макаўніца» свет паказаны вачамі дзяўчынкі. Ён поўны паэзіі чараўніцтва, створанай фантазіяй дзіцяці. Злая мачаха праследуе гераіню — маленькую дзяўчынку, то становячыся чорнай злавеснай птушкай, то прымаючы аблічча кручкаватага дрэва. І мы разумеем, што нам хоча сказаць мастак: зло, на жаль, разліта ў свеце, што вакол нас, і яно прымае ўсё новыя і новыя формы. Але свет гэты ў фільме азараецца дабром: з зззяючага святла, сонца і неба ўзнікаюць і плывуць у вечным руху воблакі, шамацяць лісце дрэў... Суправаджае нас у гэтым дзіўным падарожжы ў свет дзіцячага ўяўлення закадравы дзіцячы голас ад аўтара, прымушаючы яшчэ глыбей усвядоміць, што шчасце не ў багацці, а ў дабрыні душэўнай.

Фільм зняты ў вельмі складанай і незвычайнай тэхніцы — тэхніцы «парашку». На першы погляд усё дастаткова проста: высыпаецца перад камерай на шкло пясок ці любы іншы матэрыял, які мае зярністую структуру. Затым пяску лёгкім дотыкам пальцаў ці спецыяльнага пэндзля надаецца форма: выява чалавека, дрэва, звера, што пакадрава фіксуецца на плёнку. Эфект на экране проста дзіўны: ствараецца ўражанне, быццам фільм «сатканы» са святла і ценю, дзе ява і сон, выдумка і рэальнасць так цесна пераплецены, што ствараюць асобую фантасмагарычную прастору гэтага мультфільма. Стужка вырашана ў адзінай каляровай гаме летуцення, прасякнута святлом фантазіі, дзіцячага светапогляду, які адлюстроўвае паток яго свядомасці. Пластычнасць тэхнікі і музыкальнасць фільма (музыку напісаў беларускі кампазітар А. Алоўнікаў) надаюць яму непаўторную рытміку адлюстравання, якая літаральна зачаравала конкурсную залу Маскоўскага кінафестывалю.

Алег СІЛЬВАНОВІЧ.

АБ МОЎНЫХ ПРАБЛЕМАХ

У выдавецтве «Навука» выйшла кніга «Узаемасувязі і ўзаемаўзбагачэнне моў народаў СССР», падрыхтаваная калектывам супрацоўнікаў Інстытута мовазнаўства Акадэміі навук СССР і прысвечаная сацыяльным праблемам развіцця моўнага жыцця народаў нашай краіны.

Шмат разваг знойдзе чытач аб уплыве рускай мовы на развіццё і ўзбагачэнне лексічнага фонду беларускай мовы. Асабліву цікавасць уяўляе раздзел «Украінска-беларускі ўплыў на фарміраванне рускай літаратурнай мовы (сацыялінгвістычны і культурна-гістарычны аспект)», матэрыялы аб запазычаннях у рускай мове з украінскай, беларускай, літоўскай, грузінскай, таджыкскай і іншых моў. Падобнае спецыяльнае даследаванне аб уплыве моў народаў СССР на рускую мову ажыццёўлена ў гісторыі рускага савецкага мовазнаўства ўпершыню.

РОДНАЕ-БЛІЗКАЕ

ШЧАСЦЕ НА КРЫЛАХ БЕЛАГА ПТАХА

У ВЫСОКІМ, попельна-шэрым ад летняй гарачыні небе, здаецца, пад самым сонцам, кружацца ў празрыстым, пругкім паветры буслы. Пад іх вольнымі крыламі — залатыя жытнёвыя палеткі, дахі хат, родныя гнёзды на іх... Пад крыламі буслоў — Беларусь...

Колер нашай зямлі — блакітна-зялёны: абсяг лесу пад сінімі нябёсамі, паплавы і азёры, квітнеючыя палі льну. Спакойныя, роўныя фарбы роднага краю лечаць і суцяшаюць. Такую цішыню пад высокімі нябёсамі, такі спакой — дзе яшчэ знойдзеш? Таму, відаць, і выбраў бусел — птушка, такая даверлівая, прыхільная да чалавека, — берагам свайго жыцця Беларусь.

Кожную вясну Днепр і Сож, Прыпяць і Нёман разліваюцца, як мора, высокае неба запаўняюць чароды птушак. Сінімі агеньчыкамі ўспыхваюць пад хвоямі пралескі, зялёным дымком ахутваюцца бярэзнікі, залацістая лотаць пакрывае ціхія затокі. Зямля дыхае глыбока, на поўныя грудзі. І кожную вясну вяртаннем з выраю буслы пацвярджаюць, што гэты блакітна-зялёны край — іх радзіма і яны — яе сімвал, сімвал міралюбства, сцішанага хараства і патаемна-мудрай сілы.

Яшчэ ў старажытнасці вяртанне буслоў звязвалі з жыватворным сонцам і называлі гэту птушку вестуном вясны. Яна таксама стала сімвалам сямейнага шчасця і вернасці. Кажуць, буслы селяцца на хаце ў гаспадара на шчасце. У народзе ёсць і такое павер'е: убачыш упершыню бусла вясной у палёце — будзе шчаслівым увесь год.

Нямала птушак прыстасавалася да жыцця ў суседстве з чалавекам, і з цягам часу іх становіцца ўсё больш: шпакі і вераб'і, гракі і галкі, сарокі і галубы, ластаўкі і стрыжы, нават дзікіх качак усё болей застаецца зімаваць на вадаёмах у горадзе. Але бусел займае сярод іх асаблівае месца. Ён не стаў свойскім, але і зусім не чужы людзям. Гэтую дзіўную птушку можна бачыць у дварах многіх дамоў у вёсцы, нярэдка сваёй доўгай чырвонай дзюбай яна дзяўбе сняданак *разам з курамі*, па-гаспадарску праходжваецца паміж каровамі на лузе, дыбае па свежай раллі ўслед за трактарам... Бусел знайшоў у чалавека абарону ад многіх ворагаў, якія маглі разбурыць гняздо, адабраць ежу. Чалавеку ж падабаецца ненадакучлівы, мірны сусед, зусім не падобны да свайго сабрата — чорнага бусла, птушкі, якая спрадвеку пазбягае людзей. Але чамусьці менавіта чорны, а не белы бусел занесены ў Чырвоную кнігу... Пакрыўдзіць белую птушку з чорнай меткай лічылася злачынствам з даўніх часоў.

Казкі, песні, паданні аб вернасці і самаадданасці буслоў шырока распаўсюджаны ў народзе. Многія з іх народжаны не фантазіяй, а назіраннямі за жыццё[illegible]тых птушак, людзі неаднойчы [illegible]лі, як бусел, страціўшы сяброўку, доўга сумаваў у адзіноце, маркоціўся, днямі сядзеў нерухома, а потым кругамі ўздымаўся высока ў неба і калі здаваўся ўжо ледзь прыкметнай кропкай, каменем падаў адтуль, з вышыні, на зямлю...

...Звілі калісьці буслы гняздо і на бацькоўск[illegible]аце. Спачатку яна была пакрыта [illegible] май. Калі разжыліся і ўзнікла неабходнасць замяніць стары дах, бацька доўга вагаўся: трэба было разбурыць буслінае гняздо. Але іншага выйсця не бачылі. Бацька прымацаваў на дубе за агародам старое кола ад воза, і пасля таго, як вывеліся і паляцелі бусляняты, гняздо скінулі з даху на зямлю. Але на наступны год буслы не затрымаліся на коле, узнятым на дуб, і пачалі насіць галінкі, ладзіць гняздо на новым даху, хоць гэта было, відаць, не вельмі проста. З кожным годам гняздо павялічвалася і цяжэла, і новыя п[illegible]енні буслоў узнімаліся з яго ў вы[illegible]ае жнівеньскае неба...

Але аднойчы буслы не прыляцелі, як звычайна, у роднае гняздо на нашай хаце. Магчыма, яны загінулі ў далёкай, небяспечнай дарозе: даводзілася чытаць, як іншы раз птушкі вярталіся на радзіму з [illegible] краін нават са стрэламі туз[illegible]ў у пер'і. Старое гняздо самотна і непрывычна чарнела на даху, і было дзіўна і сумна бачыць яго без гаспадароў...

І яшчэ адной сумнай гісторыі сталі сведкамі мае аднавяскоўцы. Здаўна сялілася пара буслоў на старым каржакаватым дрэве за ваколіцай вёскі. Гняздо было вялікае, але кожную вясну працавітыя птушкі падкладвалі галінкі, паднаўлялі, яшчэ больш уздымалі яго. Вывеліся бусляняты. Гучны дробны клёкат разносіўся навокал, калі бацькі прыносілі ім ежу... Аднойчы паднялася бура. Вецер налятаў парывамі, і раптам стары дуб затрашчаў і пачаў падаць. У імгненне вока гняздоператварылася ў кучу ламачча, рэшткі яго далёка разляцеліся навокал, і пад імі загінулі бусляняты... Да апошняга не пакідалі гняздо старыя буслы, узмахнулі яны крыламі і ўзляцелі, калі гняздо ўжо, здавалася, дакранулася да зямлі.

...Наступіла восень. Даўно не стала чуваць у лузе простай, неадмысловай песні дзеркача, сцішылася наваколле. З далёкіх прырэчных лугоў вярнуліся перад адлётам з родных мясцін буслы, і старых ужо было цяжка адрозніць ад маладых. Яны задумліва блукалі ў полі, па іржэўніку, збіваліся ў чароды або ў ціхі ясны дзень уздымаліся высока ў неба і доўга кружыліся там, выпрабоўваючы крылы... Толькі пара старых буслоў, якая страціла буслянят, заўсёды знаходзілася асобна: маўкліва-сумныя, панурыя, яны пазбягалі сародзічаў...

Я не магу ўявіць сабе сваё Палессе без гэтых гордых і дружалюбных птушак. Бачу бусла на лузе, на даху вясковай хаты, у высокім летнім небе і нізка ў палёце над агародам, калі белая птушка з чорнай меткай, вольна раскінуўшы крылы, апускаецца ў гняздо... Вечарэе. Нізкае чырвонае сонца лашчыць мокрыя сосны і вільготныя травы, зноў абудзіліся і стракочуць конікі на сенажаці, і скрозь ачышчаны блакіт, ужо ружовы ў промнях вячэрняга сонца, ляціць бусел... Як і сто, і тысячу гадоў назад. Ён быццам з падання, падання пра тое, як да людзей на крылах белага птаха прылятае шчасце. А шчасце не можа быць без хараства, спакою і цішыні над родным краем... Буслам лёгка і прасторна там, пад мірным небам, і, мабыць, зямля Беларусі здаецца ім з вышыні ласкавай і ўтульнай, як нідзе ў свеце...

Васіль ФЕРАНЦ.

НАШЫ ЗАХАПЛЕННІ

ЗНАЁМЦЕСЯ: КЛУБ «НЕЗАБУДКА»

«...Дзякуем вам за атрыманае задавальненне. Вельмі рады, што паглядзелі вашы работы. Яны прыгожыя, надзіва гарманічныя...»

Гэтыя словы адрасаваны клубу «Незабудка». Наогул, многія наведвальнікі сёлетняй гарадской выстаўкі кветак, што адбылася ў Палацы мастацтва ў Мінску, хацелі падзякаваць майстрыхам.

Чаму ўсім падабаюцца работы «Незабудкі»? Гэты клуб не займаецца вывядзеннем новых сартоў кветак, а складае кампазіцыі з тых, што можна купіць у магазіне ці на рынку. Можа быць, таму работы «Незабудкі» здаюцца даступнымі, можа таму столькі жадаючых атрымаць кансультацыю ў членаў клуба.

Я трапіла на адну з іх і не пашкадавала. Нона Сляпцова расказвае, які падарунак можна зрабіць дзіцяці да дня нараджэння, калі ёсць кветкі і крыху вольнага часу. Тут жа я даведваюся, што дзецям можна дарыць кветкі па колькасці год — і цотны, і няцотны лік.

Нона Міхайлаўна лічыць, што нельга спачатку прыдумаць кампазіцыю, а потым некалькі разоў мяняць назву. І гэта яе меркаванне нечакана пацвердзілася. На выстаўку прыйшоў артыст опернага тэатра і ў рабоце Сляпцовай «Равель. Балеро» пазнаў той балет «Балеро», у якім танцуе ўжо некалькі год.

Выбраўшы момант, калі Ноне Міхайлаўне не задаюць пытанні, прашу яе расказаць пра клуб.

— Нас 10 жанчын. Працуем у канструктарскім бюро дакладнага электроннага машынабудавання (КБДЭМ). Клуб наш утварыўся тры гады назад. Рэдкая жанчына не хоча ўпрыгожыць сваю кватэру кветкамі. З гэтага пачыналі і мы. Дзяліліся вопытам: хто што ўмее. Потым больш сур'ёзна заняліся вывучэннем літаратуры. Шчыра кажучы, мы не чакалі, што будзем такімі папулярнымі.

Сапраўды, на выстаўцы клуб «Незабудка» атрымаў грамат і дыпломаў больш за ўсіх. Многія прапаноўваюць зрабіць клуб агульнагарадскім.

Нону Міхайлаўну зноў сталі засыпаць пытаннямі наведвальнікі выстаўкі. Мы з ёю развіталіся.

Я вярнулася ў яркую, напоўненую водарам кветак галерэю, якую так не хацелася пакідаць...

В. ТАМАШЭЎСКАЯ.

НА ЗДЫМКУ: мінскі Палац мастацтва, дзе сёлета праходзіла традыцыйная гарадская выстаўка кветак. Сярод шматлікіх букетаў і кампазіцый тут былі прадстаўлены і работы ўдзельнікаў клуба «Незабудка».

Фота М. МІНКОВІЧА.

УДАЧА РЫБАЛОВА

У жніўні рыбалоў-аматар з Гродна злавіў у возеры Белым, што ў Гродзенскім раёне, карпа вагой 6 кілаграмаў. Такая падзея не надта вялікая рэдкасць для гэтага возера. Ды і вага рыбы зусім нерэкордная. Але звяртае на сябе ўвагу тая акалічнасць, што карп добра прыжыўся ў возеры, дзе сярэдняя глыбіня 8 метраў. Некалькі гадоў назад сюды рыбаводы доследнага азёрна-таварнага рыбгаса «Гродзенскі» выпусцілі малькоў карпа вагой кожны ўсяго 30 грамаў. І рыба, як бачым, за кароткі час нагуляла вагу, хаця возера Белае лічыцца бедным на расліннасць. Факт сведчыць аб тым, што гэты вадаём як нельга лепш падыходзіць для таварнага рыбаводства, якое плануецца развіваць на прамысловай аснове.

У СТАРЫМ МЛЫНЕ

На ўсходняй ускраіне гарадскога пасёлка Іўе доўгія гады стаіць стары млын. З надыходам лета тут з'явіліся новыя гаспадары — байцы студэнцкага будаўнічага атрада «Дойлід» Беларускага політэхнічнага інстытута.

Яны ўзяліся перабудаваць млын пад камсамольска-маладзёжны цэнтр. З часам для юнакоў і дзяўчат райцэнтра ў старым будынку будуць адкрыты кафэ, дыскатэка. Месца для адпачынку моладзі прыгожае. Побач, праз вуліцу, знаходзіцца штучнае вадасховішча.

РЭДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:
МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.
Зак. 1234